

DURYS

KULTŪROS IR MENO ŽURNALAS / 2025 **LIEPA** / Nr. 7 (139)

Klaipėdos pilies teatro „Sirenos“ – XXIII tarptautiniame gatvės teatrų festivalyje „Šermukšnis“.

Domo Rimeikos nuotr.

Klaipėda

DURYS

Mėnesinis kultūros ir meno žurnalas

2025 liepa / Nr. 7(139)
www.durys.diena.lt

REDAKTORĖ
Rita Bočiulytė
r.bociulyte@kl.lt

**LITERATŪRINĖS DALIES
SUDARYTOJAS**
Gintaras Grajauskas
grajauskas@gmail.com

**DIZAINERĖ-MAKETUOTOJA
TECHNINĖ REDAKTORĖ**
Alma Pušinskaitė

KALBOS REDAKTORĖ
Jurga Dambrauskaitė

ADRESAS Naujojo Sodo g. 1A,
„K centras“, 92118 Klaipėda

REKLAMOS SKYRIUS
Tel.: (0 46) 397 715, (0 46) 397 711

PLATINIMO TARNYBA
Tel. (0 46) 397 713

LEIDĖJAS
© 2025 UAB „Ilada“

SPAUSDINO
UAB „Spaudos kontūrai“
TIRAŽAS 7 500

Platinamas su laikraščiu „Klaipėda“
kartą per mėnesį, taip pat „Duris“ galima įsigyti
„Klaipėdos“ laikraščio redakcijoje Klaipėdoje arba
užsiprenumeruoti atskirai Lietuvos pašte

ISSN 2351-5848

Rankraščiai nerecenzuojami
ir negrąžinami

VIRŠĖLYJE
1 psl. – Mindaugo Petrulio kaligrafijos kūrinys. 2025.
4 psl. – Artūro Valionio nuotr.

ŽURNALĄ REMIA

MRF MEDIJŲ
RĖMIMO
FONDAS

Žurnalo „DURYS“ veiklą iš dalies finansuoja Medijų
rėmimo fondas. Finansavimo suma – 32 861 Eur.
Spaudos projektui „Profesionalaus meno atodangos
žurnale „Durys“ 2025 m.“ MRF skyrė 48 000 Eur
finansinę paramą

DIENA
MEDIA Klaipėda
N · E · W · S

TURINYS

TEATRAS

Evelina ZENKUTĖ. Festivalis „TheAtrium“: neįjaukūs leviatanai ir amžini procesai	4
Evelina ZENKUTĖ. T. Juočys: šiandienos teatras negali meluoti	10
Ada PAUKŠTYTĖ. „Šermukšnis“: gatvės teatro nuotykių	17

KULTŪROS ISTORIJA

Daiva KŠANIENĖ. Karaliaučiaus teatro kelias (XVI–XVIII a.). Pasaulietinės Prūsijos kunigaikštystės 500 metų sukakčiai	24
--	----

MUZIKA

Žaneta SKERSYTĖ. U. Čepulytė-Kalnina: žinojau, kad tai bus fleita	30
Kretingos senosios muzikos festivalis kvies klausytojus į pasaulinę kelionę su G. P. Palestrinos muzika nuo Vatikano iki Vilniaus ir Meksiko	38

PROJEKTAI

Sondra SIMANA. Miesto jelektrinis šiluminė kultūra: atviros menininkų dirbtuvės, mokymai, diskusija ir performansas	42
--	----

PARODŲ SALĖSE

Agota BRIČKUTĖ. Grafikės kosminės struktūros	46
Vidas POŠKUS. V. Karatajus – tapybos technika	50

GINTARO LAŠAI

Nida TIMINSKAITĖ. Eilėraščiai	56
Sigitas BENETIS. Namas prie jūros. Ištrauka iš rašomo romano	60

Festivalis „TheAtrium“ nejaukūs leviatanai

Kaukės – slėpusios ar atvėrusios; tarsi juodojon skylėn traukusios akys; portfeliai, raudona striukė ir dar raudonesnė pliušinė širdis; pajuodęs Dievo pirštas; skrajojantys ir sustingę kūnai; ratu besisukantys ar sustoję gyvenimai; tikras žirgas ir vaizduotės krauju varomi galvijai; kažkur, kai reikia labiausiai, pradingusi Temidė; publikos euforija, o sykiomis sumišę plojimai; dulkės, sniegas, žemės scenoje ir užsilikusias dulkes, sniegą, žemės galvoje nupučiantys patyrimai – mažų mažiausiai tiek liko po gegužės 24–birželio 12 d. pakvietusio 9-ojo Klaipėdos dramos teatro organizuoto festivalio „TheAtrium“. Tarptautinės programos vėjų rožė išsiskleidė plačiu spalvų spektru, sykiu nuo pirmo spektaklio įspėjo: sulauksite visko – tiek lengvo dvelktelejimo, tiek pastangų atsilaikyti pareikalausiančių gūsių.

Evelina ZENKUTĖ

Akli pasimatymai

Šiūmečiui tarptautiniam festivaliui „TheAtrium“ pasirinkti akompanuoti šūkiu „Sutikti žvėrį“ tolygu šiais žodžiais palydėti patį teatrą. Kaip konstrukta. Gyvą organizmą. Esatį.

Įžvalgu ir toliaregiška, vienok.

Ir išties, kas paneigs, kad kiekvieną sykį, į tamsias sales eidami lyg į aklus pasimatymus, nežinome arba tik numanome, ką sutiksime.

Nes neprastas žvėris yra teatras: kartais terapiškai raminantis, o kartais kandantis ir dreskiantis; vienais vakarais riaumojantis

„Procesas“ (rež. D. Petrosyanas, Ukraina).

„m“: ir amžini procesai

ir urzgiantis, kitais – jaukus ir šiltas; neretai keliantis grėsmę vidinei ramybei ar įžiebiantis pyktį; kai kuriais atvejais žaismingas ar sukeliantis juoką; sykiais toks, kurį reikia jaukintis, pasitaiko – reikalaujantis užstoti, apginti.

Spalvinga ši karalystė, gausi, paslaptinga. Būna dienų, pavojinga. Gal todėl tokia traukianti. Kas ką? Teatras tave, tu jį? Pažinsi, suprasi, aprėpsi, įsimylėsi? Pavyks ar nepavyks?

Fengšui ir kiti monai

2025-ųjų tarptautinei programai – nors ir negausiai, sudarytai vos iš keturių spektaklių, – pavyko. Teatras uostamiestyje vyko. Pajvairinęs, pažindinęs, pamaloninęs, papiktinęs, pabuvimu pavaišinęs.

Nežinau, kokį fengšui propagavo organizatoriai, negaliu atsakyti į klausimą, kiek preciziškai apgalvoti, kiek atsitiktiniai ar pasąmoningi buvo vienas ar kitus sprendimus padėję priimti monai, bet šiųmetis festivalis „TheAtrium“ praktiškai pademonstravo, kas yra teatrinis in ir jang. Arba, jei vartotume vietinę ir labiau buitinę terminologiją, kone idealiai materializavo *pem ant pem* principą.

Šis dvipoliškumas, toks žavingas, kad net keistas, buvo justi kaip bejausi: žiūrovai pamatė du itin socialius, visuminius („Procesas“, „Leviatanas“), du intymius, šeimyniškus („Amžiniai“, „Vakaro nejauka“) spektaklius; du gana verbalius („Procesas“, „Leviatanas“), du kalbą itin taupiai vartojusius ar jos apskritai išvengusius („Amžiniai“, „Vakaro nejauka“) pastatymus; du literatūra

besirėmusius („Procesas“ – Franzu Kafka, „Vakaro nejauka“ – Lucas Rijneveld), du į sceną realius gyvenimo įvykius perkėlusius („Amžiniai“, „Leviatanas“) pasirodymus.

Jeigu dvipradiškumo maža, dar šiek tiek: dviejų spektaklių scenovaizdyje buvo įkomponuoti gyvūnai („Leviatanas“ atsivežė tikrą žirgą, „Vakaro nejauka“ scenoje pastatė gaištančios karvės figūrą), du kovojo su vidiniais žvėrimis – nesusikalbėjimu, kalte, gedulu („Amžiniai“, „Vakaro nejauka“); du prieš mūsų akis surengė tiesioginius teismus („Procesas“, „Leviatanas“), du savo personažus baudė be popierinių nuosprendžių („Amžiniai“, „Vakaro nejauka“); du atvyko iš kaimyninių šalių ir atstovavo lietuviams neblogai žinomoms teatro mokykloms (ukrainiečių „Procesas“, lenkų „Vakaro nejauka“), o du supažindino su geografiškai ir idėjiškai tolimesniu prancūzų ir ispanų scenos menu („Leviatanas“ ir „Vakaro nejauka“).

Galiausiai net žiūrovų simpatijos pasiskirstė po lygiai: sprendžiant iš ovacijų, „Procesas“ su „Amžiniai“ patiko labiau, „Leviatanas“ ir „Vakaro nejauka“, ko gero, nebuvo suprasti taip, kaip norėjo tiek patys kūrėjai, tiek veikiausiai organizatoriai.

Suvedus galus, supranti: gražu. Matematiškai magiška. Dvasingai algoritmiška. Jei būtent tokia 2025-ųjų „TheAtrium“ programa buvo atsitiktinumas, teatro dievai egzistuoja, jei ne – už preciziškus, subalansuotus pasirinkimus Klaipėdos dramos teatro kolektyvui vertėtų ištarti: bravo.

Nesvari siurrealybė

Bravo šaukė – tokių griausmingų, ilgų ovacijų teatre seniai neteko girdėti – ir žiūrovai gegužės 24-ąją tarptautinę programą pradėjusiam režisieriaus Davido Petrosyano spektakliui „Procesas“ (Kyjivo Podolės akademinis dramos teatras) pagal to paties pavadinimo F. Kafkos romaną. ►

Domo Rimeikos nuotr.

„Amžiniai“ (rež. I. Rikarte, Ispanija).

Domo Rimeikos nuotr.

◀ Po emocijų pliūpsniu, ko gero, slypėjo šis tas daugiau. Publikos žodžiai „nieko nesitikėjau, bet tai, ką pamačiau, pranoko lūkesčius“ maskavo baimę išvysti rusiškų įtakų – perdėto teatrališkumo, patoso, emocionalumo – persisunkusį pastatymą. Arba kūrinį, itin tiesiogiai perteikiantį karo būvį. Galų gale, visiems palengvėjo.

Paradoksalu: nors pilkumoje ir trūnėsiuose skendo tiek „Proceso“ aktoriai, tiek scenografija, nuo režisūrinių įrankių

D. Petrosyanas dulkes nupūtė. Tad ir kvėpavome. Klasiškai šiuolaikiškai. Ritmingai. Traukdami savin sceninę išmonę, tragikomišką humorą, atpažintus simbolius ir metaforas. Plaučius pripildydami žinojimo, kad susidūrėme su nevienalyčiu, kompleksišku teatrinio reiškiniu.

Kaip kitaip, kai pagrindinį – nežinia už ką teisiamo – Josefo K. vaidmenį patikėjus moteriai, aktovei Olgai Goldys (ji ir spektaklio choreografė), pats spektaklis įgavo antrą, trečią ir net ketvirtą kvėpavimą: jame ir absurdiškai rusų užpultos Ukrainos, ir posovietinių šalių biurokratijos, ir lyčių tapatybės šiuolaikiniame pasaulyje, o sykiu ir pačiame teatre klausimai. Nesvarūs. Pakibę. Levituojantys. Lyg tie nuo žemės keliose scenose atsiplėšę senoviniai baldai ar nebyliojo kino herojų – galbūt Charlio Chaplino ar Busterio Keatono – plastikos išlydytas Josefo K.-Olgos kūnas, tarsi atsitiktinė plunksnelė vėtomas ir mėtomas antikvariniu, siurrealiu absurdo kambariu virtusioje scenoje.

Spektakliui besiritant į antrą pusę, vienintelis juodu vyrišku kostiumu iš visų teisei sistemai atstovaujančių pilkšvų sraigatelių (o jie išties pilkšvi: lyg konformizmo šerkšnu apšarmoję, lyg vienodumo dulkėmis padengti) išsiskiriantis Josefas K. pamažu leidžiasi praryjamas interjero ir tampa

savotišku baldu – pasiduoda išsekinusiai, nepalaužiamai sistemai.

Absurdo taisyklėms, F. Kafkos taisyklėms, paklūsta ir režisierius A. Petrosyanas, nesiimantis kaip nors inovatyviai, įmantriai šiuolaikiškai dekonstruoti „Proceso“ pabaigos ir suteikti žiūrovams vilties. Nusimetęs personažo rūbus – kostiumą, peruką, nusivalęs čiapliniškus ūsiukus, į O. Goldys būvį grįžęs Josefas K. „uždaužomas“ portfeliais. Taip, kaip kulkos skrodžia niekuo dėtus ukrainiečių kūnus, kaip prasmingas menininkų idėjas uždusina biurokratai, kaip pats žmogus dažnai pats save skaudžiais kirčiais užplaka.

Naiviai norėtūsi, kad F. Kafkos ir A. Petrosyano „Procesas“ būtų sapnas, iš kurio pabundama. Mažų mažiausiai – kino filmas: tragikomiškas, absurdiškas, nebylus. Toks, kuriam pasibaigus, bėgant titrams, valomas grimas, atsidūstama ir einama gyventi paprasto, nedidelių džiaugsmų ir vargų kupino gyvenimo.

Sukrešėjusios svajonės

Gyvenimo tokio, kurio paliudyti gegužės 28-ąją pakvietė antrasis festivalio „The-Atrium“ svečias – baskų teatro trupės

„Kulunka“ ir režisieriaus Iñakio Rikartės spektaklis „Amžinai“.

Istorija pasikartojo, vėl prisipažįstant: „Nieko nežinau, dar mažiau tikiuosi.“ Šįkart santūrumas, išankstinių lūkesčių nesatis, galbūt net skepsis maskavo kitus stereotipus – esą bežodis, dargi kaukėtas teatras yra mažiau įdomus už verbalinį ir pasitelkiantį įprastus kūniškus pavidalus. Darsyk buvo suklysta: išdidinti, sustingę, charakteringi trijų asmenų šeimos – vyro, žmonos, sūnaus – ir kelių kitų epizodinių antraplanių personažų veidai pasakė daugiau, nei būtų galėjusios transliuoti tikros aktorių grimasos, o verbaliką atstojusi motorika buvo tokia išraiškinga, kad žodžių niekas nė nepasigedo.

Nors ratu lekiančia platforma, ant kurios iškilę trys vienos šeimos buto kambariai paeiliui vis atsisukdavo ir stabtelėdavo prieš publiką, skriejo patys baskai, galvos buvo apsuktos klaipėdiečiams. Suviliojo juos svečiai, apžavėjo gyvenimu, jo susitapatinti leidžiančiu saldžiarūgštumu ir paprastu komplikuotumu.

Vis dėlto net smagiausiose karuselėse, dar labiau – gyvenimo verpetų gerokai įsiūbuotose, ilgėliau pasisupus pasidaro bloga. Galiausiai nei sustabdysi, nei iššoksi. Belieka susitaikyti?

Aiškaus ir vieno atsakymo spektaklis „Amžinai“ nepateikia, tik papasakoja

sąlyginai paprastą, žemišką vienos šeimos istoriją, prasidėjusią pakylėtai, viltingai ir pasibaigusią bežadžiu klausimu: „Kas (ir kaip) toliau?“ Štai tarp tos euforiškos, net idiliškos dviejų žmonių santykių pradžios ir toli gražu ne taip kaip svajota nuvingiavusios bendrystės, tarp to, kas būta taip saldu, minkšta, pūkuota iki skaudžiai pjaunančio, žeidžiančio, alinančio, tarp meile tvirtintos kūrybos ir nusivylimu ardančios destrukcijos įsisuko (ir įsisupo) – šiuosyk labai tiesiogine prasme – gyvenimas.

Svarbiausia čia ir tampa „tarp“: nesėkmingi poros bandymai susilaukti atžalos, džiaugsmas pagaliau pavykus ir gyvenimiška realybė sužinojus, kad sūnus neįgalus; aistrą keičianti vyro ir moters buitis, konfliktai; perdėtas rūpinimasis savo vaiku, neleidžiant jam tapti suaugusiu; paaugliškos berniuko tapatybės – seksualinės taip pat – paieškos; patyčios, noras ištrūkti iš tėvų kontrolės; galutinis mylimųjų atšalimas, skyrybos; vaiko smurtas prieš mamą. ►

„Leviatanas“ (rež. L. de Sagazan, Prancūzija).

Domo Rimeikos nuotr.

◀ Ir sustingę trijų kaukėtų gyvenimo veikėjų žvilgsniai spektaklio pabaigoje, ko gero, reiškiantys, kad visiems mums, nepaisant to, kas jau buvo ir kas dar įvyks, reikia išsikalbėti.

Ech, kaip iš pažiūros neįmantru: ratu besisukantys kambariai vis parodo savo veidą ir primena apie gyvenimo ciklišumą, amžinąjį „vis iš naujo“, gyvenimo centrifuga atlieka niekuo nestebinantį darbą – tarsi nuo kraujo atskyrusi serumą, svajones palieka sukrešėti, net įvairias transformacijas patirianti raudona pliušinė širdelė atrodo toks banalus simbolis, tačiau spektaklis tarsi mažytė šukė vis tiek palenda po oda.

Gal kad primintų: tai, kas dužo, dar gali būti sukljuota.

Kankinantis cirkas

Štai nemažai daliai žiūrovų – na, bent sprendžiant iš patįsusių veidų, neįjaukams muistymosi kėdėse ir šykštokų plojimų – ne tik nepalindo, bet odos ar kokio kito fizinio, juolab dvasinio organo nepalietė birželio 7-ąją Žvejų kultūros rūmuose rodytas prancūzų režisierės Lorraine de Sagazan ir teatro „De la Brèche“ „Leviatanas“.

Pabaisos – anei mitinės, anei teatrinės – ar kokie nors kiti komplikuoti sceniniai organizmai mūsų liaudžiai ne itin. Masalas, kad uostamiestyje viešėjantis spektaklis pernai pristatytas garsiajame Avinjono festivalyje, o Žvejų kultūros rūmų scenoje pasirodys ir žirgas Oasis, buvo greitai prarytas – lūkesčiai suliepsnojo. Vis dėlto, pasipylus pirmosioms prancūzų kalbos papliūpoms, nemaža dalis publikos jauką žaibiškai ir išspjovė.

Kažkur giliai suprantu, kad suvirškinti šį be galo kakofonišką, komplikotą pastatymą nėra lengva. Teisminę sistemą – tiksliau, Prancūzijoje veikiančius greituosius teismus, – demaskuojantis ir kvestionuojantis spektaklis savo tematika gali pasirodyti svetimas, šaltas. Ypač mums, žmonėms iš pagrindinių sąsiuvinio lapų, iš tų tiesių linijų ar taisyklingų kvadratiukų, ne paraščių, kurioms atstovauja „Leviatanas“ teisiameji.

Šlykštūs tie po pulsuojančiu rožiniu cirko arenos kupolu savo darbą mašinaliai atliekantys teisėjai lateksiniais, sustingusiais, kone gličiai atrodančiais (vėl tos kaukės) veidais; atgrasūs jų buikai beriami

tekstai, riksmi, demonstratyvus rečitatyvas ar panašios prieš pasimetusių žiūrovų akis siaubingą chaosą steigiančios iš kitų scenos menų pasiskolintos raiškos priemonės. Teisiameji? Tie smulkūs nusidėjėliai? Skaudžiai apgailėtini. Pažeminti, dominuojami, tapatybę nutrinančiomis kojineis vietoj veidų – lyg ignoravimo visuomenės akyse dar būtų maža. Negailėstinga jiems režisierė L. de Sagazan. Kaip dar negailėstingesnė jų prototipams realybėje buvo teisinė sistema – visi procesų dalyviai už smulkius nusikaltimėlius keliems mėnesiams sėdo į kalėjimą.

Bene siurrealistiškiausias jausmas apima ne scenoje pasirodžius žirgū, bet suvokus, kad prieš mūsų akis vykstantys maždaug dvidešimties minučių trukmės bylų nagrinėjimai lygiai tiek pat tęsiasi ir tikrose Prancūzijos teismo salėse. Dar kartą pabrėžiu – siurrealu: tai, kas mums yra sąlygiškas, absurdiškas teatrinis žaidimas, realybėje tampa gyvenimą keičiančiu (na, bent jo nepagerinančiu tai tikrai) nuosprendžiu.

Šiūmečiui tarptautiniam festivaliui „TheAtrium“ pasirinkti akompanuoti šūkiu „Sutikti žvėrį“ tolygu šiais žodžiais palydėti patį teatrą. Kaip konstruktą. Gyvą organizmą. Esatį.

„Leviatanas“ sako aiškiai: mūsų gyvenamoje tikrovėje egzistuojantys greitieji teismai yra cirkas, prastas teatras. Sykiu prieš mūsų akis teatras virsta teismu, procesu, kuriame tarsi irgi turime priimti verdiktą: išteisinsime tokią demokratijos formą; skirsime bausmę; atjausime tą kone mumiją primenančią, robotiniu balsu lyg tūkstančiai geležinių vilkų iš skausmo dėl situotinio tvirkinamos jūdvių dukros staugiančią apsvogusią ir kalėti nuteistą jauną moterį?

Vienintelis tikras ir laisvas „Leviatanas“ – žirgas Oasis. Nusišikt jam (kaip paliudys žiūrovai, tiesiogine žodžio prasme) ant šito teisminio cirko ar cirkus parodijuojančio teatro; vienintelis nekaukėtas spektaklio personažas – visai ne personažas, net ne aktorius, o pats per žaibinį procesą nuteistas

buvęs Khallafas Baraho, ta visos jo kvestionuojamos teisinės sistemos auka, jos ydas, monstriškumą, levitaniškumą demaskuojantis sąžinės, racijos balsas, paliekantis mus apmąstyti, ar tikrai esame sprendimo galią turintys dievai.

Viešojoje erdvėje „Leviatanas“ susilaukė kritikos dėl esą savo neveiksmumo – su-prask, pastatymas beda pirštu, bet išeičių nepasiūlo. Turbūt. Turbūt jis mokosi iš realybės, iš tų maždaug dvidešimties minučių teismų, per kuriuos pasiūnciant į kalėjimą neišsprendžiamos gyvenimo apleistųjų, o gal tiesiog vaikiškai klydusiųjų problemos.

Gedulo antologija

Pirštas – tik šįkart Dievo – bedė, tiksliau, iš dangaus tiesiogine prasme nusileido, ir birželio 12-ąją parodytame paskutiniame festivalio spektaklyje „Vakaro nejauka“, lenkų režisierės Małgorzatos Wdowik su Wrocławo Henryko Tomaszewskio pantomimos teatru sukurtame pagal nyderlandų rašytojo(s) L. Rijneveld to paties pavadinimo romaną.

Tą vakarą nejauka Klaipėdos dramos teatre išties tvyrojo. Gal net tirštesnė nei „Leviatanas“. O gaila. Visada skauda dėl tų sudėtingesnių, įmantresnių pastatymų, kurie savo prasmei atraktinti iš žiūrovų, neretai ginkluotų tik smeigtukais, reikalauja daugybės raktų, – ir šįkart mano širdis sakė, kad lenkų ir prancūzų darbai niekuo nenusileido, o kai kuriais aspektais gerokai lenkė ukrainiečių ir baskų pastatymus.

Nežinau, ko daugiau nei rimties, širdperšos, slogumo galima tikėtis einant į spektaklį apie vaiko – sūnaus ir brolio netektį, apie fiziškai ir emociškai kaustantį skausmą, apie tamsią, perdėm religingą, prietaringą periferiją. Ir kaltę. Siaubingą kaltę dešimtmetės, kuri, tarsi sudariusi sandorį su Dievu – pagalvojusi, kad geriau mirtų ne traušis, o brolis, – jaučiasi jį pražudžiusi.

Berniukui įlūžus į vandenį ir nuskendus, normalumo apytakos ratas sutrikdomas: stoja stingdanti poliarinė naktis, kurioje ima tarpti su Dievu (ne)teisybe bandančios susigyventi šeimos depresija, keisti, kartais net žiaurūs dviejų sesių ir brolio seksualiniai žaidimai, vis stiprėjantis tėvų abejingumas vaikams. Nuo tos tragiškos dienos mergaitė, įsisukusi į raudoną niekada nenusivelkamą striukę, tarsi virsta tą ramios kasdienybės kraujotaką sutrikdžiusiu trombu, krešuliu,

vaikiškais ir kūniškais ritualais bandančiu brolių jei ne prikelti, tai bent sustingusį gyvenimą atitirpdyti.

„Vakaro nejauka“ – tai šalčio ir sniego sukaustytame peizaže išsiskleidusi gedu-

lo antologija, diktuojanti savo taisykles. Kai šitaip žvarbu, šitaip tamsu ir liūdna, nenuostabu, kad į ledą sustingusi siužeto upė eizėja, palikdama mus plūduriuoti ant atsitiktinių dramaturginių lyčių; nieko

keisto, jog veikėjų kūnai, tai skaudinami, tai tyrinėjami, tai sulėtėję ar išsprogstantys tremolo, čia dažniau pasako daugiau nei žodžiai; žinoma, juodos tėvų ir vaikų akys nėra akys, tai šviesos nesatis; savaime suprantama, kad netekti reiškia nustoti tekėti, kartais – net tikėti.

Sykiu įdomu. Nepaisant perversišku paauglių žaidimų, purvino, primityvoko kaimo, jame gyvenančių žmonių uždarumo, už vaikus svarbesnių dvesiančių gyvulių ir kitos mums vis sunkiau atpažįstamos tamsumos, spektaklis apgaubia kosmiško liūdesio minkštumu. Atpažįstamo, jei net „Vakaro nejaukos“ personažų ir tavo koordinatės nesutampa. Atrodo, pati tylą įsitaisë šalia, į delną įbruko savo vėsius pirštus ir pakvietė drauge tiesiog pabūti, galų gale, net patikėti: po šia amžino įšalo žeme, nuo kurios kraupiai beviltiškai sniegą dulkių siurbliu bando sutraukti sūnų palaidojusi motina, privalo tekėti šiltos veršmės. Gal tik užtruksime jas rasti.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

„Vakaro nejauka“ (rež. M. Wdowik, Lenkija).

Domo Rimeikos nuotr.

T. Juočys: šiandienos teatras negali meluoti

Progresyvus, veržlus, rizikuojantis, edukuojantis, auginantis, į solidų aukštį iškėlęs kartelę – toks scenos menas turi būti ir tokį jį žiūrovams siūlyti stengėsi profesinį kelią Klaipėdos dramos teatre baigiantis jo vadovas Tomas Juočys. „Šios kultūrinės erdvės statusas turi byloti pats, kad žiūrovai visada žinotų, ko tikėtis, ko laukti. Ir tai bus drąsūs, veržlūs, veidrodžio funkciją atliekantys, į kompromisus nesileidžiantys šiandienos pastatymai“, – pastaruosius dešimt metų vykdytą misiją apibendrino naują sezoną dar pasitiksiantis, bet veikiausiai nuo spalio estafetę kitam vedliu tapsiančiam žmogui perduosiantis T. Juočys.

Evelina ZENKUTĖ

Suteikti šansą kitiems

– Baigėsi sezonas, baigėsi tarptautinis festivalis, finišo link artėja ir jūsų antroji vadovavimo Klaipėdos dramos teatrui kadencija. Paklausiu žmogiškai paprastai: liūdna?

– Žinojau, kad ši diena išauš. Tik pradėjęs eiti šias pareigas, sau pasakiau: kad ir kas nutiktų, po dešimties metų turėsiu sustoti. Teoriškai vadovauti galėčiau ir toliau – niekas nedraudžia – dviejų kadencijų prievolė galioja nacionalinėms, ne biudžetinėms įstaigoms, bet toks mano jau seniai sąmoningai priimtas sprendimas. Gal todėl į

artėjančią atsisveikinimą žvelgiu labai ramiai. Tiesiog atėjo laikas.

– Nesinorėjo užsisėdėti?

– Tai viena priežasčių. Manau, dešimt metų yra pakankamas laikas išsikeltiems tikslams įgyvendinti. Jei dekadą neužtenka, vargu ar padės nauja kadencija. Kitas dalykas – bijau užsitarnauti ilgamečio vadovo statusą. Ir tokių pavyzdžių turime.

– Bet jeigu sekasi gerai, rodos, logiška bandyti užtikrinti tęstinumą?

– Kol nedavėme šanso kažkam kitam, nežinia, kokių alternatyvių rezultatų pasiektų teatras. Gal gali būti dar geriau? Arba blogiau. Net ne tai svarbu. Bet kokiai organizacijai reikia pokyčių, tik taip ji gali judėti į priekį. Kita vertus, nesakau, kad vadovauti dvidešimt ar trisdešimt metų vienai įstaigai yra išimtinai blogai. Tikrai ne. Kaip kam. Šiuo atveju la-

biau kalbu apie save. Visus tuos dešimt metų terminuota sutartis mane skatino palaikyti tempą – žinojau, kad savo vizijoms įgyvendinti turiu ribotai laiko, tad ir darbuotis teko sparčiai. Galiausiai išėiti noriu tada, kai su kolegomis dar sieja šilti, draugiški santykiai.

– Kur jūsų egoizmas, išskaičiavimas, rūpinimasis savo karjera?

– Priėmęs tokį sprendimą, esu priverstas galvoti apie naujus gyvenimo iššūkius. Tad tam tikru požiūriu artėjantis pokytis bus naudingas ir man pačiam.

– Kad ir kaip būtų, visa dekada pralėkė. Mintyse jau pasirašėte reziumė, susidėliojote šios profesinės atkarpos apibendrinimą?

– Dar ne, bet, tiesą pasakius, visai to ir netrokštu. Nepatinka man skambiai kalbėti, kad kažką padariau, įrodžiau. Galiu pasakyti tik viena – tikrai stengiausi, o ateityje tegul reziumuoja kiti. Kolektyvui dažnai sakydavau: nevertinkite nuveiktų darbų čia ir dabar. Tam reikia laiko, distancijos, tik tada pamatysite, kokį kelią nuėjote. Priešingu atveju gali atrodyti, kad rezultato nėra, kilti nusivylimas. Dabar svarbiausia, kad Klaipėdos dramos teatre lieka puikus, veržlus, žinantis ką daro kolektyvas ir liberali, draugiška atmosfera. Jei visa tai, o sykiu mano asmeninis pavyzdys nebūti amžinu vadovu, nebijojimas kartkartėmis sujudinti kraują naują vadovą įkvėps išlaikyti jau egzistuojančią organizacijos kultūrą, labai džiaugsiusi.

– Kitaip tariant, sudie biudžetinių įstaigų hierarchija, sveika demokratija. Turbūt dėl šiuolaikiško, humaniško, laisvo požiūrio kolegos ir nenori jūsų paleisti. ►

Dešimt metų ir nė trupučio ilgiau – vedamas tokios nuostatos, 2015-aisiais vadovauti Klaipėdos dramos teatrui pradėjo T. Juočys.

Pauliaus Sadausko nuotr.

T. Juočio manymu, teatro komanda – net pati nesuprasdama, neįsudama – pastaraisiais metais nuveikė be galo daug.

◀ – Tie vadovėliai, iš kurių kadaise mokėmės, jau nebecituojami – jų tiesiog nėra. Ką reiškia hierarchija šiandien? Tik tiek, kad jei teatre kiltų siaubinga sumaištis, kažkurią akimirką vadovui tektų priimti lemtingą sprendimą. Niekto daugiau. Svarbiausias jo tikslas – sukurti aplinkybes, kurios įkvėptų žmones, paskatintų dirbti. Dar galima tapti jiems pavyzdžiu. Sakykime, žmogumi, teatre pasirodančiu anksčiausiai už visus. Arba tuo atstovu, veidu, kurio net apranga – ryši kaklaraištį ar būni prisagstęs marškinėlius – gali padiktuoti profesinę emociją, darbo stilių.

Beprotiškoji rekonstrukcija

– *Taip, pokyčiai jauti dideli. Ypač nuo tų gūdžių 2008-ųjų, kai tapote Klaipėdos dramos teatro vadovu pavaduotoju.*

– Anų ir dabartinių laikų neįmanoma net palyginti. Man pradėjus dirbti teatre, jis jau buvo uždarytas, o jo biuras perkeltas į Herkaus Manto gatvę. Pamenu, tuometio Klaipėdos mero Rimanto Taraškevičiaus prašėme suteikti mums patalpas spektakliams rodyti. Jo padedami netrukus prisiglaudėme „Žvejukuose“. Įdomus metas buvo. Didelė scena nepritaikyta mūsų pastatymams, tūkstančio vietų salė sunkiai užpildoma. Bet net tokiomis sąlygomis anuomet sugebėjome prisikviesti kurti Joną Vaitkų, Gintarą Varną.

– *Nėjo lyg per sviestą ir teatro rekonstrukcija.*

– Taip, tik 2008 m. prasidėjo projektavimo darbai, 2010-aisiais šalyje siautėjo ekonominė krizė, pirmasis rekonstrukcijos metais mums davė tris milijonus litų, kai bendra projekto sąmata siekė 65 milijonus. Supratę, kad piniginės injekcijos dalimis teatrą pasieks gal tik per dvidešimt metų, skubiai ieškojome kitų kelių rekonstrukcijai tęsti. Buvome pirma

Lietuvoje biudžetinė įstaiga, gavusi Europos lėšų. Tuo metu ES kultūros nefinansavo – laikė ją vidiniu kiekvienos valstybės reikalu. Žinodami šią nuostatą, parašėme paraišką, kuri buvo panaši į teikiamas viešbučių, tad išsipareigojome teatre vystyti viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimą, per penkerius metus po rekonstrukcijos surengti ne mažiau nei 20 konferencijų tipo renginių kasmet. Net sutartį su tuos pažadėtus renginius organizuosiančiu operatoriumi privalejome pasirašyti. Vis dėlto finansavimą – ir nemažą – išsimušėme.

– *Žvelgiant iš šiandienos perspektyvos, skamba šiek tiek beprotiškai.*

– Beprotiškiausia buvo tai, kad rekonstrukciją vykdėme ir iš trijų šaltinių gaunamus finansus tvarkėme patys, be jokios agentūros pagalbos. Kai dabar pagalvoji, per drąsu – padaręs klaidų, galėjai netekti pinigų ir dar baudų gauti. Dar lyg tyčia tuo metu litai buvo pakeisti į eurus, centai nebesutapo, nors pa-

Domo Rimeikos nuotr.

gal projekto eilutes privalėjo. Be to, gavę ES pinigus, besąlygiškai įsipareigojome Klaipėdos dramos teatrą visuomenei atverti 2015-aisiais. Kito kelio nebuvo, kitaip būtume praradę skiriamas lėšas. Tada jau ir mes, ir finansines injekcijas padažninusi Vyriausybė ėmėme vyti laiką. Supratęs situacijos rimtumą, daug padėjo tuometis premjeras Algirdas Butkevičius. Taip 2015-ųjų spalį, beprotiškai skubėdami, atidarėme teatrą, kuriame turbūt pusė įvairiausių techninių, inžinerinių dalykų nė neveikė. Po šventinio renginio kitą dieną toliau sau ramiai tęsėme darbus.

Gerbti publiką

– *Sunku patikėti, kad vos daugiau nei dešimtmetis skiria namų neturėjusį, pripažinkime, gana provincialų, technologiškai skurdų teatrą nuo to, ką matome dabar:*

čia kuriami spektakliai pelno aukščiausius apdovanojimus, į uostamiestį kurti atvažiuoja žinomi Lietuvos ir užsienio režisieriai, įsisiūbavęs tarptautinis festivalis pritraukia vis skambesnes pavardes.

Sutikite: rimtas augimo šuolis įvyko.

– Mano supratimu, būtent festivalis „The Atrium“ ir davė mums nemenką kokybinį meninį postūmį – pradėję jį organizuoti, pamatėme, kaip veikia, ką kuria, kuo gyvena kitos panašios scenos meno įstaigos. Galų gale su ne vienu besisvečiavusiu užsienio režisieriumi buvo užmegzti ryšiai, išaugę į Klaipėdoje sukurtus spektaklius. Prie transformacijų, matyt, prisidėjo ir per festivalį organizuotos aktoriams skirtos kūrybinės dirbtuvės, meistriškumo pamokos. Tad taip, Klaipėdos dramos teatro repertuaras per pastarąjį dešimtmetį išties kito. Tik štai vėlgi – į gerą ar į blogą pusę, jau turi pasakyti kiti. O nuomonių sulaukiame visokių: vieni mūsų spektaklius giria, kiti peikia. Štai tam tikra dalis žmonių pastaruoju metu vis priekaištauja dėl teatre vyraujančio negatyvo.

– *Ir tai šiek tiek juokinga. Ne jau kažkas režisieriui gali paaiškinti, apie ką statyti spektaklį? Jis kuria, nes jam skauda, ne tam, kad užpildytų vieno ar kito scenos meno žanro spragas ar juo labiau patenkintų tam tikros žmonių grupelės interesus.*

– Jei su žiūrovais tenka diskutuoti šia tema, paprastai atsakau taip: žinoma, galima užsakyti vienokius ar kitokius pastatymus, pavyzdžiui, komedijas, bet meno istorija rodo, kad ilgaamžiai, fundamentalūs teatrai taip nesielgia – jie nemeluoja. Priešingai, jie gerbia publiką. Rodyti savo žiūrovams pagarbą, būti jiems maksimaliai atviri norime ir mes. Apskritai kiekvienas mūsų spektaklis prasideda ne nuo kažkokios būtinybės jį kurti, o nuo režisieriaus vizijos, jo atsinešamų idėjų.

– *Žinant, kad režisieriai yra jautrūs žmonės, rodos, savaime suprantamas tų vizijų svoris, bet štai, panašiu, ne visiems.*

– Gyvename sunkiais, pasimetimo kupiniais laikais, tad supraskime: menininkai apie tai tikrai kalbės. Svarbu šios tendencijos, kuri, beje, gali būti ir labai vertinga, neišsigąsti. Taip, teatras pasaulio nepakeis, bet praplėsti akiratį, paaštrinti kritinį mąstymą ar sustiprinti humaniškumą gali. Juk jis visas, būdamas dabarties įvykių, visuomenės veidrodis, apie žmogų. Tad dar sykį pasikartosiu: jei nori būti aktualus, šiandienos teatras negali meluoti.

VIZITINĖ KORTELĖ

Tomas Juočys 1977 m. rugsėjo 24 d. gimė Gargžduose.
1999 m. Klaipėdos universiteto Socialinių mokslų fakultete baigė verslo vadybos bakalauro studijas.
2021 m. Klaipėdos universitete įgijo verslo vadybos magistro kvalifikacinį laipsnį.
2008–2011 m. Klaipėdos dramos teatre dirbo vadovo pavaduotoju bendriesiems reikalams.
2011–2015 m. buvo Klaipėdos dramos teatro kultūros projektų vadovas, taip pat vadovavo Europos Sąjungos finansuojamam projektui, kurio tikslas – teatro pastatą pritaikyti kultūrinio turizmo reikmėms.
2015 m. laimėjo Kultūros ministerijos konkursą eiti Klaipėdos dramos teatro vadovo pareigas, vadovauti pradėjo rugsėjo 21 d.
2020 m. perrinktas antrai kadencijai, kuri baigsis 2025 m. rugsėjį.
2022 m. jam įteiktas „Mūzos“ apdovanojimas ir premija.
Nuo 2023 m. Klaipėdos miesto tarybos narys, frakcijos „Išitikimi Klaipėdai“ pirmininko pavaduotojas.

– *Visada sakiau, kad trokštantys pramogų ar poilsio žmonės turėtų rinktis popmuzikos koncertus ar SPA.*

– Nėra nieko blogo mėgti linksmus, šventinius spektaklius. Vis dėlto šią nišą užpildo komerciniai teatrai. Mūsų veikimo principai kiti. Juos ir siekiame įgyvendinti. Laikytis tokios pozicijos gal ir nėra lengva – bilietus į spektaklius, bet kokiu atveju, turime paroduoti, – bet taip gyventi ir dirbti neabejotinai įdomiau.

Būtinybė rizikuoti

– *Kartu toks mąstymo ir jo realizavimo modelis reikalauja drąsos, kurios, žvelgiant į teatro repertuarą, ypač pastarąjį penkmetį, nestinga. Uostamiestčio publika juk akivaizdžiai gana konservatyvi. Turbūt aiškiai suvokiate, kad, siūlydami aštresnius, juodesnius, labiau eksperimentinius spektaklius, rizikuojate?*

– Ko gero, bet prabėgus keleriems metams po rekonstrukcijos, su pirmaisiais visai neturint pinigų, tik rėmėjų lėšomis suorganizuotais festivaliais „The Atrium“, atvežusiais tikrai įdomių spektaklių – daugelis ►

◀ iki šiol prisimena Michała Borczucho „Apokalipsė“ ar estų trupės „NO99“ taškymąsi purve, – pamažu ėmėme kratytis provincijos teatro etiketės. Sykiu patys pamatę tokius pastatymus, supratę, kad mūsų publikai jie irgi įdomūs, suvokėme kryptį, kuria norime eiti. Ta linkme keliaudami labai natūraliai ir tapome vis drąsesni. O štai dabar esame pasiekę tokį etapą, kai teatro repertuaro tarptautiškumas mažėja – proga pasireikšti suteikiame jaunosios kartos Lietuvos režisieriams.

– **Ką veikiausiai irgi reikėtų laikyti drąsa?**

– Turbūt. Tačiau tam vis dar ieškančiam kūrėjui norime duoti tiek pat, kiek pripažintam, geriausia vietiniam ar užsienio režisieriui. Teatras tikrai palaikys, padės kuo galės, vienintelis prašymas: nebijok, dirbk drąsiai, lyg kurtum svarbiausią savo gyvenimo pastatymą. Kol kas rizika pasiteisino. Visi pastaraisiais metais Klaipėdoje rezidavę jaunieji režisieriai – Jokūbas Brazys, Adomas Juška, Naubertas Jasinskas – žiūrovams pasiūlė puikius scenos kūrinius. Rugsėjo pradžioje laukiame į feministinę tematiką orientuotos Lauros Kutkaitės premjeros. Pažįstame Laurą, jos braižą, ir būtent to unikalumo norėjome. Nė vienas spektaklis – net labiausiai peikiamas, kritikuojamas, neatsirado šiaip sau. Kiekvienu atveju suvokėme, ką darėme, ir tai darėme sąmoningai. Teatro repertuarą sudaro 26 spektakliai. Jis turi būti plastiškas, įvairus. Tad bijoti tikrai nėra ko.

– **Nueiti eksperimentiniu keliu, žinant, kad tuos bilietus vis tiek reikės parduoti, teatras gali?**

– Gali. Ir net turi. Kolektyvui vis kartoju: šedevrų nenupirksi, reikia rizikuoti. Per sezoną sukurdami tris ar keturis spektaklius, bent su vienu turime sau leisti paeksperimentuoti. Kaip kitaip atsiras naujasis Oskaras Koršunovas, jei jaunas kūrėjas nė neturės progos pabandyti. O

Kolektyvui vis kartoju: šedevrų nenupirksi, reikia rizikuoti. Per sezoną sukurdami tris ar keturis spektaklius, bent su vienu turime sau leisti paeksperimentuoti.

T. Juočio, o sykiu ir viso Klaipėdos dramos teatro draugystė su režisieriumi O. Koršunovu skaičiuoja jau ne vienerius metus.

štai kaip tas mėginimas bus priimtas – jau žiūrovų valia.

– **Ir kartais publikos verdiktas būna negailestingas. Tokio sulaukė ir po kelių rodymų iš repertuaro buvo pašalintas M. Borczucho „Lost, Lost, Lost“ apie Joną Meką. Ar tai reikėtų laikyti nesėkme?**

– Teatru tikrai ne: jis dalyvavo įdomiame procese, pabuvojo kitokios teatro mokyklos dalimi, daug išmoko, pasisėmė. O štai asmeniškai man būtent šio spektaklio likimas kelia labai liūdnas asociacijas. Ko gero, tai didžiausias mano nusivylimas ir, taip, matyt, skaudžiausia personalinė profesinė nesėkmė. Režisierius, kuriuo labai žaviuosi, dar syki tarsi iš nieko sukūrė be galo įdomų – tokį lėtą, tokį intelektualų, tokį įdomų vidinį užtaisą turintį spektaklį. Deja, publika jo nepriėmė. Numaniau, kad M. Borczuchas klaipėdietiškai publikai nebus lengvas riešutėlis, vis dėlto tikėjau si atsirasiant bent kažkokiai fanų bazei. Panašu, J. Mekas, apie kurį žmonės, reikia pripažinti, apskritai mažai žino, tuo traukos faktoriumi netapo.

Nemotyvuotas jaunimas

– **O netikėtų publikos reakcijų pamenate?**

– N. Jasinsko „Sugrįžimas“ turėjo potencialo sudegti, bet spektakliui sekasi išties neblogai. Publika atsisijojė. Įdomu stebėti dabar jo pasižiūrėti ateinančius žmones: kažkokių kitokių, labai stilingus, laisvus. Ne paslaptis, jį itin teigiamai vertina su vizualumu – architektūra, dizainu, mada – susiję žiūrovai. Rudenį „Sugrįžimas“ bus pristatytas „Sirenose“. Norisi, kad šį pastatymą pamatytų užsienio agentai. Toks teatras Europoje šiuo metu gali būti labai aktualus.

– **Turbūt drąsos siūlyti tam tikrą kartelę išlaikantį repertuarą suteikia ir neprastas lankomumas. Žiūrovų nelikus, bet taip visiškai nelikus, kas žino, ar netektų eiti į kompromisus. Prisivilioti auditoriją šiais gausos, pertekliaus laikais, matyt, nėra lengva?**

– Esame sąlyginai nebrangus teatras ir labai sąmoningai įvairiais būdais siekiame tokiu

išlikti – būti prieinamas kuo įvairesnėms žmonių grupėms. Gal todėl ir prieš kovidą daugiau nei 94 proc. siekęs spektaklių lankomumas po jo vis tiek žemiau aštuoniasdešimt kažkelių procentų nenukrito. Žinoma, su bilietų pardavimu į kai kuriuos spektaklius – tokia realybė, tarkime, Eimunto Nekrošiaus pastatymams, deja, visoje Lietuvoje sekasi sunkiau – reikia padirbėti, bet iš esmės nesiskundžiame. Žinant, kad į teatrą apskritai vaikšto apie 2–3 proc. populiacijos. Klaipėdos mastu, net jei pridėsime rajoną, susidaro tik apie 6 tūkst. nuolatinių žiūrovų, kurie lankosi ir kitose scenos menai atstovaujančiose įstaigose. Nepaisant to, galime pasidžiaugti tokiais fenomenaliais spektakliais kaip Māros Ķimelės pagal Augustą Strindbergą sukurtu „Tėvu“. Pastatymui jau dešimt metų, bet užtenka paskelbti artejančio rodymo datą ir bilietų žaibiškai nebelieka.

– Atrodytų, drąsa, laisvumas, bandymai eksperimentuoti į teatrą turėtų privilioti jaunimą, vis dėlto 18–30 metų žmonės Klaipėdos dramos teatre veikiausiai sudaro mažumą. Problema?

– Gaila, bet taip. Nenoriu, kad nuskambėtų pikta, tačiau... Jei norite pamatyti, kaip atrodo miestas, užsukite į teatrą. Žiūrovai išduos demografijos, amžiaus, intelekto tendencijas. Akademinė bendruomenė, verslas, politikai, kultūrininkai – visi turime atvirai diskutuoti, kaip didinti uostamiesčio patrauklumą. Niekam ne paslaptis, kad Klaipėdos Alma Mater didžiai daugumai jaunų žmonių yra trečias pasirinkimas. Tai prasta tendencija. Šią problemą reikia spręsti, vienokiais ar kitokiais būdais paveikti mokyklą baigiančiųjų pasirinkimus. Kol Klaipėdos universitete studijuos iš bėdos į jį pakliuvę jaunuoliai, o tai reiškia, kad stokojantys motyvacijos, tol ir gyvybės, aktyvumo mieste, kartu ir teatre, bus maža. Bet aš optimistas, tikiu, vieną dieną universitetas pasiūlys kažką unikalios ir viliojančio.

Atviro teatro idėja

– Savitą veidą – ne tik kalbant apie repertuarą – kuria ir Klaipėdos dramos teatras, kuris dėl atsiradusios bibliotekėlės, organizuojamų parodų, diskusijų, skaitymų pamažu tampa panašus į gyvą organizmą. Šiais laikais vien spektaklių negana?

Drąsaus, veržlaus, nemeluojančio teatro kryptimi drauge su T. Juočiu žvelgia ir teatro meno vadovas Gintaras Grajauskas.

T. Juočio teigimu, pastaruoju metu Klaipėdos dramos teatras suteikia progą pasireikšti ne tik naujos kartos režisieriams, bet ir jauniems aktoriams. Digna Kulionytė – viena jų. Domo Rimeikos nuotr.

– Kai tapau vadovu, svarsčiau, kokiais pavyzdžiais remtis tą veidą formuojant. Tuo metu labai žavėjaisi ir dažnai nuvykdavau į Varšuvoje veikiančią „Nowy Teatr“, kuris man atrodė be galo įspūdingas: laisvas, modernus, įsikūręs pramoninėse erdvėse, turintis kavinę, biblioteką, organizuojantis ir ne su teatru susijusius renginius. Neslėpsiu, norėdamas į

Klaipėdos dramos teatrą įpūsti gyvybės, tam tikrus dalykus nuo lenkų tikrai nusižiūrėjau. Vis dėlto vėliau supratau, kad „Nowy Teatr“ yra kitokia, labiau „Menų spaustuvė“ primenanti įstaiga, turinti sykį per kelerius metus spektaklį sukuriantį meno vadovą Krzysztofą Warlikowską, o toliau siūlanti tiesiog plačią kultūrinę programą. ►

T. Juočys įsitikinęs: šiandienos teatras privalo savo žiūrovams rodyti pagarbą, būti jiems maksimaliai atviras.

„Nė vienas spektaklis – net labiausiai peikiamas, kritikuojamas, neatsirado šiaip sau. Kiekvienu atveju suvokėme, ką darėme, ir tai darėme sąmoningai“, – patikino T. Juočys.

Domo Rimeikos nuotr.

◀ – **Tuo, beje, tik kaip patalpų nuomotojai, užsiimate ir jūs.**

– Taip, be repertuarinių spektaklių, teatre vyksta daugybė įvairių renginių. Tad šis atviro teatro principas – joks unikalus išradimas Europos kontekste.

– **Na, Klaipėdoje to atvirumo bent prieš kokį penkmetį dar buvo mažai.**

– Todėl ir norėjosi teatrą paversti vieta, į kurią žmonės bet koku metu galėtų ateiti praleisti laiką. Kas dėl kavinės su nuostabią kavą, kas dėl gražios ir, pavyzdžiui, mokytis, dirbti ar susitikti tinkančios erdvės senamiestyje, kas norėdamas pasinaudoti internetu, pasikrauti įrenginius. Tikiuosi, tokia atvira erdvė teatre dar suklestės, žinoma, jeigu tokios jos – veržlios, vita-

liškos, šurmuliuojančios – reikės naujam vadovui.

– **Jeigu. O jeigu ne. Jei nereikės nei erdvės, nei tarptautinio festivalio, nei tos dabartinės teatro krypties. Nebaisu, kad įdirbis gali nueiti perniek?**

– Gali būti visaip. Tik nepamirškime, kad naujas žmogus ateis į jau susiformavusį kolektyvą, ras susiklijavusią, žinančią kaip dirbti aktorių trupę. Žinoma, jis keis, gal kažką net sugriaus, bet tai daryti nesmerkiamas jis turės teisę. O kas pasakė, kad mano idėjos pačios geriausios? Kita vertus, vienam žmogui pasitraukus, niekas dar niekada nėra sugriuvę.

– **Žinau, kad reziumuoti nenorėjote, bet vis dėlto, žvelgiant iš dešimties metų perspektyvos, kokį pasiekimą įvardytumėte pačiu prasmingiausiu?**

– Pirmiausia reikėtų akcentuoti, kad teatro komanda – net pati nesuprasdama, nejudama – nuveikė be galo daug. Po pernai ar užpernai vykusio audito buvo susumuota, kad vykdome 15 skirtingų veiklų, kai teatrų vidurkis siekia maždaug septynias. Iš šono gali atrodyti, kad kažkas nutinka savaime, o juk iš tikrųjų kiekvienai iniciatyvai įgyvendinti reikia didelių komandinių pastangų. Šis teatras yra gyvas, jo kolektyvas serga tuo, ką daro. Kartais kokiu nors reikalu užlėkęs į kabinetą savaitgalį pamatau tokių kaip aš esant ir daugiau: sutinku tai vieną, tai kitą kolegą. Mūsų statusas – biudžetinė įstaiga, bet manieros – ne. Spektaklių buvo, yra ir bus geresnių ar prastesnių, tačiau didžiausias pasiekimas – čia dirbantys žmonės.

– **Pabaikime naują pradžia. Tad, Tomai, kas toliau?**

– Kaip susiklostys gyvenimas, nežinau. Norėčiau išbandyti jėgas dar didesnėje teatro įstaigoje, bet ar pavyks, parodys laikas. Jeigu ne, tuomet, matyt, veiklos specifika keisiu iš esmės. Bet nebijau. Į teatrą juk irgi ne iš kultūros lauko atėjau. Su dideliu smalsumu imčiausi statyti net kokį nors gražų, netikėtą infrastruktūros pastatą. Fantazijos ir polėkio reikia visur.

„Šermukšnis“: gatvės teatro nuotykių

Į Klaipėdos miesto leksiką liepos 3–6 d. įsiveržė nekonvencinė tarptautinio gatvės teatro festivalio „Šermukšnis“ banga. Į jokių žanro rėmus neįspraudžiama ir nežabota užsienio atlikėjų kūrybos kalba provokavo netikėčiausias žiūrovų reakcijas, o jos provokavo visuotinį smagumo ir bendrumo jausmą. Trys atrinkti užsienio trupių spektakliai sekmadienį pasklido ir po Kretingos, Šilutės, Priekulės erdves.

Ada PAUKŠTYTĖ

Po didinamuoju stiklu

Nors keli Lietuvoje gyvuojantys gatvės teatro ir šiuolaikinio cirko festivaliai organizuojami jau nemažai metų („Šermukšnis“ gyvuoja 23, „Helium“ ir „Kultūros naktis“ – 19, „Spot“ – 8, „Contempo“ – 7 metus), gatvės teatro renginiai mums vis dar nėra įprasti. ►

P. Palaus Durbau „šiveržimas“ (Ispanija).

Domo Rimeikos nuotr.

◀ Dažnas tautietis labiau mėgsta sėdėti už ketvirtos sienos, per saugų atstumą nuo magiško meno, o gatvės teatre jis ne tik ištraukiamas į dienos šviesą, bet ir tampa svarbiausiu dramaturgu bei veikėju. Gatvės teatro pobūdis ir esmė – improvizacija, kuri suteikia galimybę kiekvieną kartą ta pačia tema sukurti naują spektaklį. Čia nėra jokių filtrų, atstumo, o tu, visai tam nepasiruošęs, gali patekti po didinamuoju stiklu. Būtent tokie festivalio pasirodymai ir atrodo įdomiausi.

Vienas jų – ispano Pau Palaus Durbau klounados šou visoms kartoms „šiveržimas“. Nelengvas buvo nuoširdaus ir trapaus klouno bandymas užmegzti ryšį su žiūrovais ir įtraukti juos į žaidimą, atlaisvinantį susikaustymo mazgus. Fizinis atlikėjo artumas patiko toli gražu ne visiems, ir jis tuo naudodamasis sąmoningai aštrino kampus, tempė laiką ir gausino padėkos bučinius. Akimirkomis atrodė, kad atlikėjas tikrai prašosi gauti „į snukį“.

Tai tik labiau stiprino situacijos smagumą. Tyriausiais žiūrovais vadinama publikos dalis – vaikai – pasirodė visiškai nevaldoma (ir palikta be jokios tėvų kontrolės). Juos drausminti neapsikentęs ėmėsi pasirodymą stebėjęs kitas festivalio dalyvis. Lengviau sužetą megzti klounui sekėsi su brandesniais stebėtojais, ir su jų ištraukimu reginys galiausiai suskambėjo visais komiškai jautriais tonais.

Šokėjai šmaikštavo

Kur kas lengviau publiką „užkariavo“ keturi patrauklieji Romeo iš Joshua Monteno šokio kompanijos (Šveicarija). Nuo pirmų aktyvaus fizinio pasirodymo akimirkų ka(l)bindami žiūrovus, šokėjai šmaikštavo: „Visi mus ignoruoja – tai taip seksualu.“ Šis flirtas užtikrintai skelbė, kad net šiandien, tinderio ir internetinių pažinčių amžiuje,

Gatvės teatro pobūdis ir esmė – improvizacija, kuri suteikia galimybę kiekvieną kartą ta pačia tema sukurti naują spektaklį.

šokis tebėra išpūdingas poravimosi ritualas, padedantis daugeliui susirasti partnerį.

Šokėjai iš Graikijos, Vokietijos, Šveicarijos ir Anglijos leido mums įsijausti į Džuljetos vaidmenį ir gerėtis jų artistišku, azartiškumu, žavesiu, atleistiškumu, ironija. Juk vyrai vertinami pagal judesių kokybę? Jėga ir meistriškumas liudija gerą sveikatą ir genų kokybę? Filosofškai nuteikiantys tekstiniai intarpai šokyje, matyt, neatsitiktiniai – choreografas J. Montenas studijavo literatūrą ir kultūrinę antropologiją, o šokį atrado gana vėlai, būdamas 20 metų. Klai-

pėdoje jis minėjo savo gražų jubiliejų, kurį finalinėje spektaklio scenoje atšoko drauge su gausia ir įsiaudrinusia žiūrovų minia.

Žavėjo išmone

Na, o Lietuvoje gerai žinomas cirko ir gatvės teatro spektaklių kūrėjas, operos teatro režisierius, aktorius, komikas ir nepaprastos energetikos menininkas Adrianas Schvarzšteinas (Ispanija) savo pasirodymą „Mieli namai ant ratų“ pradėjo dar nesibaigus greita vykstantiems šou. Jo kuriamas garbaus amžiaus moters personažas, įkūnijantis daugybės mūsų gyvenime matytų mamų, žmonių, tetų, močiūčių savybes, auditorijos dėmesį užkariavo momentaliai. Poroje su Paolo Martini (Norvegija) ir jų šeimynine karavanete, meiliai vadinama senąja Betse, jie užsuko pasiutusią kasdienio gyvenimo karuselę, kupiną absurdiškų, komiškų ir šmaikščių situacijų, kurios „skalbiamos“ ir džiaunamos kaip tie šeimos apatiniai ant virvės. Ant jos atsидūrė ir vieno iš žiūrovų, tapusio spektaklio aktoriumi, rūbai (vėliau jie buvo pakeisti sausais marškinėliais su aktorių atvaizdais).

Dar išmoningesne transporto priemone į festivalį atvyko „Cie Bruboc“ duetas iš Italijos. Du „Vespa“ žibintai, elektrinio motorolerio vairas, judantis bėgimo takelis, šviesos, dūmai, muzika, išmoningi mechanizmai ir juose besislepiančios gaidys! „Woow“ – nuskamba susižavėję žiūrovų balsai. Taip vadinasi šis paprastas, bet labai elegantiškai Andrea Bochicchio ir labai gyvai Teresos Bruno suvaidintas pasirodymas.

Virto nostalgisku reginiu

Būta festivalyje ir pasirodymų be tiesioginės interakcijos. Tarp jų ryškiai išsiskyrė lenkų teatras KTO. 1977 m. įkurtas teatras beveik 40 metų organizuoja tarptautinį Krokuvos gatvės teatro festivalį „Ulica“ ir kitus meno projektus, pavyzdžiui, teatro, poezijos naktis. Visą šį laiką gausiai teatro veiklai vadovauja režisierius Jerzy Zoń, kurio išskirtinis kūrybinis braižas yra persmelkęs visus jo kurtus spektaklius ir net savarankiškus trupės narių kūrinius. Režisierius specializuojasi nežodiniame teatre, kur emocijas perteikia jausminga muzika, kruopšti cho-

J. Monteno šokio kompanijos „Romeo, Romeo, Romeo“ (Šveicarija).

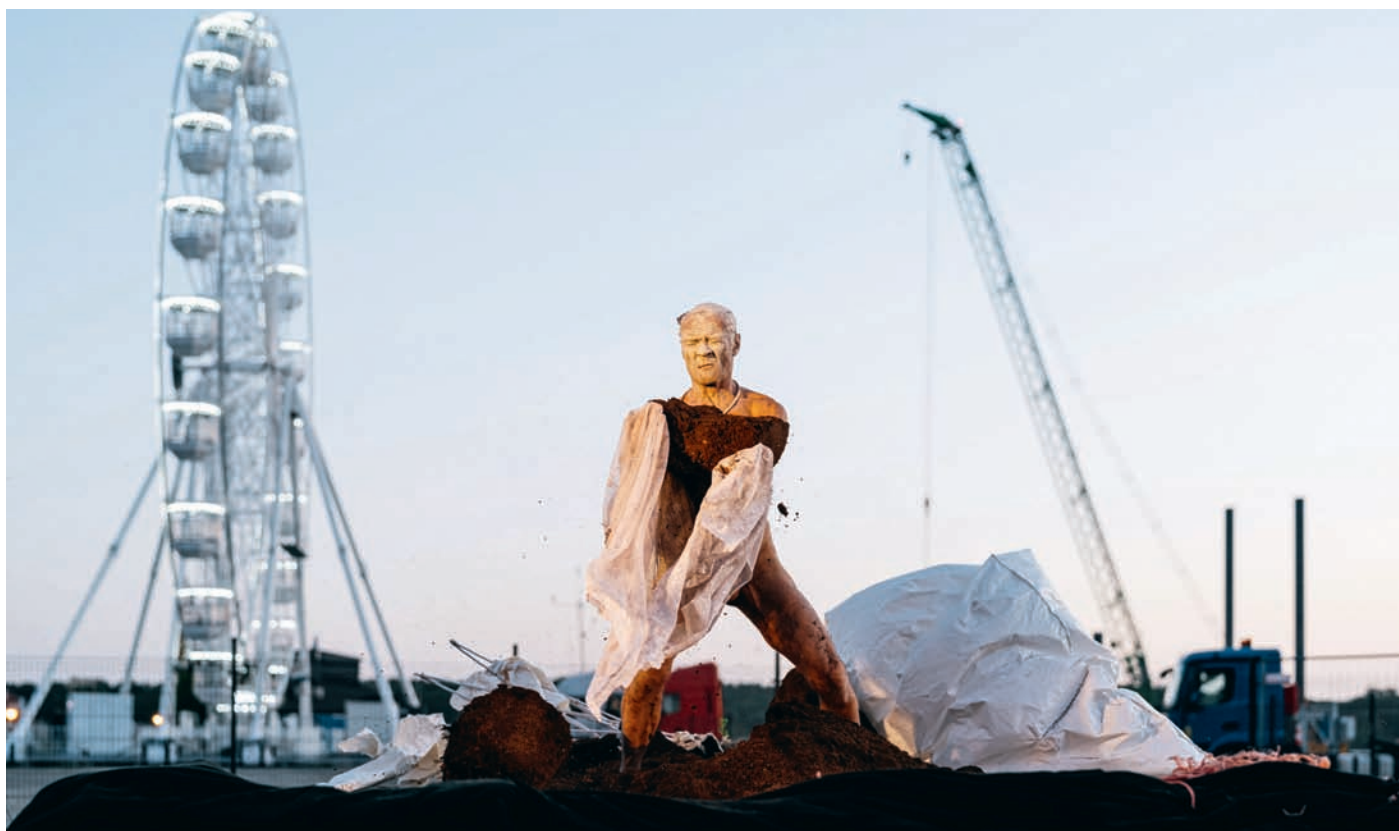
Aktorių studijos ir A. Schvarzšteino „Mieli namai ant ratų“ (Norvegija, Ispanija).

Domo Rimeikos nuotr.

reografija, išmoningi režisūriniai sprendimai. Ši teatrinė kalba rado atgarsį milijonų žmonių širdyse keliuose žemynuose. Teatras KTO – ne naujas svečias nei Lietuvoje, nei Klaipėdoje. Tik su „nauja suknele“ – spektakliu „Arcadia“, kuris prieš trejus metus Krokuvėje vainikavo šio teatro 45-metį.

Įkvėptas vieno svarbiausių XX a. Lenkijos poetų, dramaturgų ir prozininkų Tadeuszo Różewicziaus poemos „Et in Arcadia ego“, spektaklis virto nostalgisku scenos reginiu apie mūsų civilizacijos būklę ir skubotą dabartį. Šioje kelionėje su pasiutusiais gražiais

ir stilingai aprėdytais teatro aktoriais (jiems pasirodžius Teatro aikštėje, akimirka pasijutau patekusi į „Peaky Blinders“ serialą. Kostiumų dailininkės – Joanna Łagowska ir Elżbieta Kwasek) gyvenimo džiaugsmas ir žmogiška bendrystė nepaliaujamai išbandomi egzistencijos žiaurumu ir mirties alsavimu. Spektaklio pradžioje iš žiūrovų atimti suoliukai žaibiškai transformuojasi į laidotuvių procesiją, siautulingą karčemą, mokyklinius suolus, karo apkasus, santuokos kelią ir vėl žingsnis po žingsnio artina prie netekties. ►

Beno Šarkos „Bacchus“.

„Cie Bruboc“ dueto „Woow“ (Italija).

Domo Rimeikos nuotr.

Teatro KTO „Arcadia“ (Lenkija).

◀ Profesionaliai ir aistringai aktorių judesiais (choreografas Erykas Makohonas) kuriami kontrastai žadina nenumaldomą geresnio pasaulio ilgesį. Pasaulio, kuris mums (ne)pasiekiamas? Simboliškai šiame fone skamba amerikiečių aktorės Doris Day daina „Que Sera, Sera“ („Kas bus, tas bus“).

Tapė ugnies paveikslus

Vokiečių „Antagon Theateraktion“ (Vokietija) pristatė visai naują, šiemet balandį pirmąkart parodytą spektaklį „Svajok apie tikslą“ („Traum einer Sache“).

Vienas didžiausių ir garsiausių laisvojo teatro kolektyvų Vokietijoje, įsikūręs Frankfurte prie Maino, 30 metų konfrontuoja su intelektualiniais-elitiniais kontekstais ir siekia teatrą pristatyti kaip visiems prieinamą susitikimo ir dialogo vietą. Naująjį spektaklį kūrėjai pristato kaip 1968-ųjų politinio ir socialinio maišto, kurį stipriai įkvėpė simbolinės to

Senųjų menų studijos „Mirties kvintetas“.

Domo Rimeikos nuotr.

meto revoliucinio judėjimo figūros, permąstymą. Išskirtinai gausus atlikėjų būrys (maždaug dvi dešimtys aktorių-šokėjų ir muzikantų) tyrinėja poetinę revoliucinio

momento dimensiją. Deja, ši intriguojanti tema ryškiausiai sužiba tik gyvai atliekamoje ir nuolat besivystančioje, daugiasluksnėje muzikoje. ▶

Klaipėdos pilies teatro „Sirenos“.

Klaipėdos pantomimos teatro „A“ „When i'm 64“.

Domo Rimeikos nuotr.

FESTIVALIO ISTORIJA

Tarptautinis gatvės teatrų festivalis „Šermukšnis“ rengiamas kas dveji metai vasaros metu Klaipėdoje.

1985–2001 m. pasirodymai vykdavo Klaipėdos miesto teatruose, o nuo 2001 m. festivalis persikėlė į gatves. Daug metų „Šermukšniui“ vadovavo režisierius Alvydas Vizgirda, prieš dešimtmetį festivalio organizavimą perėmė Klaipėdos žvejų rūmai. Teatrų festivalis „Šermukšnis“ atsirado norint įveikti miesto teatrinę atskirtį. Pagrindinės festivalio nuostatos nepasikeitė ir šiandien. Priešinimasis uždaramui, eksperimentai, kultūrinės sąveikos, jautrumas pokyčiams – visa tai yra festivalio siekiai, – teigiama renginio svetainėje.

Šiam „antagonistiniam revoliucijos kūniui“ trūko Marinai Abramovič būdingos drąsos ir rizikos elementų. Tačiau pirotechnikos efektai ir žiūrovų akyse tapomas ugnies paveikslas buvo iš tiesų įspūdingi. Kaip ir „Šermukšnio“ finalinis akordas – „Les Commandos Percu“ (Prancūzija) mušamųjų ir ugnies šou. Sunku atsispirti šiam atominiam deriniui.

Gal apmaudoka, kad bendrame festivalio fone repetityvūs ir neambicingi atrodė lietuvių projektai. Paminėti vis dėlto norisi Beną Šarką, kuris labiausiai permainingą vasaros dieną, temperatūrai nuo 30-ies laipsnių karščio nukritus iki rudenišku 16-os, nepasiduodamas šalčiui ir vėjui, žarstė žemėmis žiūrovus ir susikaupęs vykdė Bakcho apeigas.

Pasibaigus festivaliui kilo klausimas – ar organizatoriams ne metas būtų paieškoti naujų, kylančių kolektyvų? Nes beveik visi šių metų dalyviai klaipėdiečiams yra (iki skausmo) pažįstami, o juk kartais norisi smagu „šeimos balių“ iškeisti į jaudinantį pirmą pasimatymą...

Man tokiu tapo antrąjį liepos savaitgalį Vilniuje vykęs tarptautinis gatvės teatro festivalis SPOT. Jis padėjo atrasti naujas miesto erdves ir susipažinti su keletu negirdėtų vardų ir stiprių bei jaudinančių kūrybinių sprendimų. Bet tai – jau kita istorija.

◀ Visa kita – monumentali scenografija, primityvoki choreografiniai numeriai – paskęsta deklaratyviuose lozunguose: „Mes lygūs“,

„Atverk akis dėl demokratijos“, „Juodaodžių gyvybės svarbios“, „Nėra teisingumo – nėra taikos“, „Laisvės paskirtis – išlaisvinti kitą“.

„Antagon Theateraktion“ „Svajok apie tikslą“ (Vokietija).

„Les Commandos Percu“ „Kilmė“ (Prancūzija).

Domo Rimeikos nuotr.

Karaliaučiaus teatro ke

Pasaulietinės Prūsijos kunigaikštystė

Šiomet Klaipėda ir visas Mažosios Lietuvos (Rytų Prūsijos) regionas mini reikšmingą savo krašto jubiliejų – 500 metų nuo pasaulietinės Prūsijos kunigaikštystės (hercogystės) įkūrimo. O prieš 270 metų buvo įkurtas Karaliaučiaus teatras.

Daiva KŠANIENĖ

Reformacijos aušroje

Po pralaimėtų karų nusilpus Kryžiuočių ordinui, 1525 m. balandžio 8 d. teokratinės Prūsijos valdovas, Ordino didysis magistras Albrechtas von Brandenburgas pasirašė Krokuvos taikos sutartį su Lenkijos karaliumi Žygimantu Senuoju ir prisiekė jam ištikimybę, užsitikrindamas savo šaliai (Prūsijai) visokeriopą paramą ir globą. Tai buvo lemiamas geopolitinis ir sociokultūrinis lūžis, žymėjęs naują, kitonišką Prūsijos valstybės vystymosi pradžią. A. von Brandenburgas atsiribojo nuo Romos popiežiaus įtakos, perėjo į liuteronybę, o Prūsiją, XIII–XVI a. priklausiusią Kryžiuočių ordinui, paskelbė pasaulietine kunigaikštyste.

Reformacijos aušroje ir jos veikiamą XVI a. susikūrusi pasaulietinė Prūsijos kunigaikštystė, pasukusi pažangiu protestantizmo, vėliau – Apšvietos idėjomis pažymėtu keliu, transformavo ne tik Martino Lutherio įtvirtintą religinę, bažnytinę sąrangą, bet ir jos veikiamą valstybės intelektualinę,

Karaliaučiaus pilis.

humanistinę bei kultūrinę terpę, atvėrusią galimybę priartėti prie aukštesnės, vakarieetiškos kultūros, įsiliejant į jos mokslo bei meno plėtotės procesus. Šalia sparčiai šalyje besivystančių įvairių meninio muzikinio gyvenimo pavidalų – bažnytinio liutero-

niškojo giedojimo, daugiabalsio chorinio dainavimo, instrumentinio muzikavimo, iš-tobulinto vargonų meno ir kt. – pagrindiniu ir reikšmingiausiu meniniu reiškiniu buvo didžiųjų Rytprusių miestų – Karaliaučiaus, Klaipėdos, Tilžės teatrų veikla. Gimstančias

Kelias (XVI–XVIII a.)

tystės 500 metų sukakčiai

Prūsijos kunigaikštis A. von Brandenburgas.

teatrinės, muzikines apraiškas palaikė, net skatino aukščiausios valdžios institucijos: Prūsijos kunigaikščiai, karaliai ir kiti žemės valdžios hierarchijos asmenys.

Teatro meno užuomazgos anksčiausiai atsirado Rytų Prūsijos kultūriniame centre

Karaliaučiuje. Pirmajam pasaulietinės Prūsijos kunigaikščiui A. von Brandenburgui (1490–1568) – jaunam, kilmingam (kilusiam iš Jogailaičių dinastijos), išsilavinusiam valdovui – be svarbių valstybės reikalų, labai rūpėjo ir mokslo bei meno raida.

Jau pačioje XVI a. pradžioje jis savo rūmuose Karaliaučiuje įsteigė instrumentinę – vokalinę kapelą, tad čia nuolat skambėjo muzika, buvo rengiami koncertai, šventės ir kt. Albrechto bei vėlesnių sosto pavaldėtojų rūmuose XVI–XVII a. nuolat lankėsi miesto bei keliaujančios vaidintojų trupės. 1552 m. vietinė trupė pilyje pastatė poeto Georgo Sabinus (1508–1560) pjesę „Romos užkariavimas“. Dažnai atvykdavo anglų komedijinės trupės. Viena jų 1618 m. vaidino net W. Shakespearėo komedijas.

Būrėsi universitete

Milžinišką poveikį Rytų Prūsijos ir visos Europos kultūrai, mokslinei minčiai bei meno plėtotei turėjo 1544 m. taip pat kunigaikščio A. von Brandenburgo įkurtas liuteroniškas Karaliaučiaus universitetas (Albertina). Į kai kurias programas buvo įvestas muzikos dalykas; teorines ir praktines muzikos disciplinas, giedojimą dėstė žymūs kompozitoriai Johannesas Eckardas, Johannas Stobaesus, Theodoras Riccio ir kiti, garsėję barokinio stiliaus kūrniais – daugiabalsėmis giesmėmis, liuteroniškais choralais, vargonų, klavesino, liutnės kompozicijomis, dainomis.

Viena žymiausių XVII a. pirmosios pusės Rytų Prūsijos meninių asmenybių, turėjusi didelį poveikį barokinės literatūros, poezijos, taip pat muzikinio teatro atsiradimui, buvo Karaliaučiaus universiteto poezijos profesorius Simonas Dachas (gimė 1605 m. Klaipėdoje, mirė 1659 m. Karaliaučiuje), sukūręs per tūkstantį eilių vokiečių ir lotynų kalbomis. 1635 m., Karaliaučiuje lankantis Lenkijos karaliui ir Lietuvos kunigaikščiui Vladislovui Vazai IV, universiteto studentai surengė koncertą, kuriame skambėjo kompozitoriaus Heinricho Alberto (1604–1659) dainos pagal S. Dachas eiles (tarp jų – „Tora vos Anikė“) ir parodė tų pačių autorių ►

Karaliaučiaus universitetas.

◀ zingšpylių „Cleomedes“; minint Karaliaučiaus universiteto 100-metį, 1644 m. studentai parodė H. Alberto ir S. Dachso muzikinę dramą „Prussiarchus“ (arba „Sorbuisa“). S. Dachas yra parašęs ir daugiau „mišrių formų“ sceninių kūrinių – dramų, idilijų, tekstų zingšpyliams ir kt., kuriems muziką kurdavo H. Albertas bei kiti Karaliaučiaus kompozitoriai.

XVIII, Apšvietos amžių, Prūsijos kunigaikštystei reformavusis į Prūsijos karalystę (1701), Karaliaučius pasitiko su gyvybingomis, nuo pat Reformacijos laikų puoselėtomis ir veržliai besiplėtojančiomis meninio muzikinio gyvenimo tradicijomis. Kaip ir anksčiau, pagrindiniai miesto, kaip ir visos Rytų Prūsijos, kultūrinio gyvenimo atramos taškai buvo bažnyčia ir universitetas, tačiau lygiagrečiai sparčiai tobulėjo profesionali kompozicinė mokykla, steigėsi įvairios muzikinės draugijos, giedotojų sąjungos ir kt.

Pačioje XVIII a. pradžioje Karaliaučiuje pasirodė ir ryškesni profesionalaus teatro daigai, inspiruoti vis dažniau mieste pasirodančių įvairių vaidintojų trupių iš Vokietijos. 1718 m. čia gastroliavo Johanno Carlo von Eckenbergo vadovaujama Berlyno aktorių trupė, kurios bibliinių, komedinių siužetų spektakliuose jungėsi įvairios teatrinio meno

J. C. Schuch Karaliaučiaus teatrui vadovavo 16 metų.

rūšys: drama, muzikinės pjesės, farsas, šokis, akrobatika ir kt.¹ Repertuarą vaidinimams iš kitų Vokietijos teatrų (Hamburgo, Berlyno) parinkdavo Karaliaučiaus teatrinės veiklos valdytojas Peteris Hilferdingas. Trupę turėjo puikių dainininkų, iš kurių išsiskyrė solistė Anna Christiana Ohl. Deja, tinkamų patalpų teatrui miestas ilgai neturėjo.

Pastatė teatrą

Pirmąją teatrui skirtą patalpą 1741 m. atidarė aktorius Conradas Ernstas Ackermannas, subūręs gana pajėgią trupę. Ji dažniausiai rodydavo dramines pjeses bei zingšpylius, kuriuose žibėjo aktorė Sophie Charlotte Schröder-Ackermann (1714–1792).

XVIII a. viduryje Karaliaučiuje galutinai subrendo nuolatinio, viešo teatro poreikis. 1753 m. Prūsijos karalius Frydrichas II Didysis (1712–1786, valdė 1740–1786), labai mėgęs teatrą, ypač operą (kaip, beje, ir filosofiją, literatūrą, dailę), žavėjęsis muzika ir šokiu, asmeniškai pažinojęs ir garbinęs Johanną Sebastianą Bachą ir jo sūnus, ypač Filippą Emanuelį, pats puikiai grojęs fleita², 1753 m. miestui padovanojo žemės sklypą, tinkamą teatro statybai buvusioje žirgų prekyvietės vietoje. Dosniai remiant mecenasams, pirklių gildijos nariams, gydytojams, kitiems pasiturintiems miestiečiams, teatro pastatas greitai iškilo.

1755 m. lapkričio 24 d., vadovaujant direktoriui C. E. Ackermannui, buvo atidarytas viešasis Karaliaučiaus teatras (dramos ir operos), pavadintas „Komedijų namu“ („Komödienhaus“). Nelabai išvaizdžiam

teatro pastate, turėjusiame 15 ložių, tilpo apie 300 žiūrovų. Atidarymo dieną parodyta prancūzų dramaturgo Jeano-Baptiste Racine tragedija „Mithridatas“⁴³. Veiklos pradžioje daugiausia buvo statomos prancūzų, vokiečių, anglų autorių dramos: W. Shakespeare'o „Hamletas“, „Karalius Lyras“, „Makbetas“, „Otelas“, Friedricho Schillerio „Don Karlas“, Gottholdo Ephraimo Lessingo „Mis Sara Sampson“. Žymiausi trupės aktoriai, pasižymėję įvairiapusiu talentu, buvo direktoriaus sūnus Ehepaaras Ackermannas ir Friedrichas Ludwigas Schröderis.

Po metų, 1756-aisiais, teatre buvo parodytas pirmasis muzikinis spektaklis – vokiečių kompozitoriaus Johanno Georgo (Christopho) Standfusso (1720–1759) zingšpylis „Velnius ištrūko, arba Užkerėtos bobos“. Teatrui, kol kas neturėjusiam savo orkestro, talkino tuo metu gana pajėgi, nemažos sudėties rūmų kapela.

Prikėlė iš pelenų

Kelerius metus (nuo 1761 m.) viena ryškiausių asmenybių, skatinusių muzikinę ir teatrinę miesto veiklą, buvo talentingas muzikas, kapelmeisteris, kompozitorius, vargonininkas Carlas Gottliebas Richteris (1728–1809). Jo pakviestas, 1763 m. mieste lankėsi puikus aktorius, komiškų vaidmenų atlikėjas, zingšpylių kūrėjas Franzas Schuchas (1716–1763) su savo garsiąja universalia aktorių trupe iš Dancigo.

1764 m. Karaliaučiaus teatrą ištiko nelaimė, dažnai pasitaikydavusi tuomečių miestų gyvenime – lapkričio 11 d. kilo gaisras, sunaikinęs didesnę dalį pastato. Netekusi namų, kelerius metus teatro trupė, vadovaujama Franzo Schucho sūnaus Franziskus Schucho, vaidinimus rodė Jaunimo, Bajorų namų ir kitų draugijų patalpose⁴⁴, gastroliavo Klaipėdoje, Tilžėje, Elbinge (Vakarų Prūsija). Net sunkiomis sąlygomis 1769 m. pastatyta G. E. Lessingo drama „Minna iš Barnhelmo“, kompozitoriaus Johanno Adamo Hillerio zingšpylis „Lottchen sodyboje“, rodytas net 27 kartus iš eilės. Į spektaklius publiką viliojo 1769 m. gruodį teatre vaidinęs visoje Europoje garsus aktorius ir režisierius Carlas Gootliebas Theophilus Döbbelinas (1727–1793), kuris iki 1771 m. net vadovavo Karaliaučiaus teatrui.

1771 m. teatrą iš pelenų prikėlė itin talentinga, muzikali, didelių užmojų turėjusi

Prūsijos karalius Frydrichas II Didysis.

XVIII a. pabaigoje opera Karaliaučiuje tapo tokia populiari, kad nuo 1790 m. ji pradėta rodyti net keturis kartus per savaitę.

naujoji direktorė Johanna Caroline Schuch (Franziskus Schucho sesuo), vadovavusi net 16 metų. Jos pastangomis pastatytos sudėtingos F. Schillerio dramos „Plėšikai“, „Fiesco“, J. W. von Goethe's „Clavigas“ ir kt. Tačiau J. Schuch labiausiai rūpėjo repertuarą gausinti muzikiniais veikalais. Diriguojant pakviestiems puikiems kapelmeisteriams Carlui Davidui Stegmannui ir

Nicolausui Mühle, Karaliaučiaus gyventojai pamatė Wolfgango Amadeaus Mozarto operas „Pagrobimas iš seralio“, „Don Žuanas“, „Užburtoji fleita“, „Figaro vedybos“, šio autoriaus zingšpylius ir kt. Apskritai W. A. Mozarto operos tapo XVIII a. Karaliaučiaus operos teatro repertuaro viršūne ir vizitine kortele. 1773 m. ramos šviesą išvydo Christiano Wielando opera „Alceste“, 1783 m. – Georgo Friedricho Händelio opera „Alessandro“, Georgo Josepho Voglerio zingšpylis „Pirklys iš Smyrnos“, Andre Ernesto Modesto Gretry operetė „Kalbantys paveikslai“ ir kt. Daugiausia buvo statomi vokiečių (tarp jų – Karaliaučiaus) bei prancūzų kompozitorių veikalai. Italų opera, XVIII a. paplitusi daugelyje Europos šalių, Karaliaučiuje iki XIX a. vidurio nebuvo populiari. ►

Opera tapo populiarsnė

◀ Kapelmeisterio C. D. Stegmanno dėka vis dažniau teatro scenoje pasirodydavo Karaliaučiaus kompozitorių ir dramaturgų veikalai – dramos, operos, zingspyliai, vodeviliai, pamažu užimdami vis svarbesnę vietą teatro repertuare. Didelio pasisekimo susilaukė Friedricho Ludwigo Bendo zingspyliai „Sužadėtuvsė“ (1790) ir „Louise“ (1791). Apie pastarąjį kritika rašė, kad šiame veikalė susijungė liaudies melodijų intonacijos, itališkos koloratūros ir Mozarto muzikos grakštumas. Dažniausiai buvo statomi vieno žymiausių XVIII a. Karaliaučiaus kompozitoriaus Johanno Friedricho Reichardo įvairiausių žanrų sceniniai veikalai – opera „Andromeda“, lyrinė tragedija „Rosmonda“, tragedija „Makbetas“ (pagal W. Shakespeare'ą), zingspyliai „Lila“, „Erwinas ir Elmirė“ (pagal J. W. von Goethe), baletai, muzika dramos spektakliams –

J. W. von Goethe's „Egmontui“, „Faustui“, „Torquato Tasso“, F. Schillerio „Orleano mergelei“ ir kt. Didžiulį pasisekimą turėjo 1772 m. parodyta jo operetė „Jonukas ir Grytutė“. Publika itin mėgo teatre statomus J. F. Reichardo specifinio žanro kūrinis – lyderšpylius (lyrinės tematikos zingspylis) „Menas ir meilė“, „Meilė ir ištikimybė“, „Klopstocko, Stolbergo, Claudijaus ir Holty odės ir dainos“, „Mylimų draugų dainos“ ir kt.⁵

J. F. Reichardo muzikiniai spektakliai buvo statomi ir kituose Europos teatruose – Berlyne, Kaselyje, Vienoje, Potsdame, Hamburge, Leipcige, Paryžiuje.

XVIII a. pabaigoje opera Karaliaučiuje tapo tokia populiari, kad nuo 1790 m. ji pradėta rodyti net keturis kartus per savaitę. Spektaklių sėkmę lėmė ir puikūs aktoriai bei solistai: E. Ackermannas, Jeanas Bachmannas (įspūdingai atlikęs Don Žuano vaidmenį), Sigismundas Grūneris ir kiti. Tuo metu teatras jau turėjo

suformuotą reikiamos sudėties orkestrą, kuris sėkmingai dalyvaudavo muzikinių spektaklių pastatymuose ir rengdavo savarankiškus pasirodymus. Ne veltui Karaliaučiaus teatras labai greitai tapo nacionalinių Prūsijos teatrų sąjūdžio nariu, kartu su tokiais teatrais kaip Karališkoji Berlyno opera, Hamburgo nacionalinis teatras ir kitais.

Virė meninis gyvenimas

Apskritai šio laikotarpio Karaliaučiaus kultūrinis, meninis gyvenimas buvo įvairus ir aktyvus. Universiteto profesorių ir kitų miesto kultūros žmonių iniciatyva kūrėsi menininkų, muzikantų draugijos (*Verein der Kunstfreunde, Kunstverein* ir kt.). Itin svarbų vaidmenį turėjo muziko Friedricho Augusto Rielio 1798 m. įkurta Dainavimo akademija (*Singakademie*), kurioje talen-

Aktorė S. Schröder-Ackermann.

Aktorius F. Schuchas (kairėje) komiškame vaidmenyje.

Poetas S. Dachs parašė ir muzikinių sceninių kūrybių libretų.

Kompozitorius J. F. Reichardtas.

tingi mokiniai buvo mokomi dainavimo (giedojimo), muzikos teorijos, fortepijono, vargonų. Akademija turėjo labai pajėgų chorą, reguliariai, kartą per tris savaites, rengdavusį „Didžiuosius choro koncertus“ („Die Grosse Chorkonzerte“). Akademijos absolventai papildydavo ir teatro atlikėjų gretas.

Intelektinę Karaliaučiaus atmosferą stimuliuavo viena iškiliausių XVIII a. asmenybių, klasikinės filosofijos pradininkas, universiteto profesorius Immanuelis Kantas (1724–1804), savo mokslo darbuose kėlęs žmogaus mąstymo autonomijos bei savarankiškumo idėją, būtinybę remtis savo protu ir giliai tyrinėjęs estetikos problemas, meno prigimtį, jo reikšmę bei poveikį žmogui („Sprendimo galios kritika“, 1790).

Filosofas turėjo savitą, išskirtinai individualų požiūrį į atskiras meno rūšis. I. Kantas – dramatos teatro, poezijos mėgėjas, sakydamas, kad „iš visų dailių menų aukščiausiai yra poezija“, santykis su muzika buvo

sudėtingas ir prieštaringas. Muziką jis laikė „mažiau vertinga nei kuris kitas dailusis menas“. Laikui bėgant, galbūt dėl bičiulių kompozitorių J. G. Reichardto, Teodoro Gottliebo von Hippelio ir kitų poveikio, I. Kanto nuomonė muzikos atžvilgiu keitėsi ir švelnėjo. Įtakos tam turėjo ir aktyviai, vis profesionaliau kuriančio Karaliaučiaus teatro veikla, kuriame filosofas nors retkarčiais apsilankydavo.

Būtent I. Kantas XVIII a. antrąją pusę (karaliaus Frydricho II valdymo laikotarpį) pavadino Prūsijos Švietimo epocha (*Aufklärung*). Jam pritarė istorikas Michelis Kerautretas, rašęs, kad „Prūsija liovėsi buvusi egzotiška įdomybe ir tapo visos Europos istorijos dalimi“⁶, o Karaliaučius tapo vienu ryškiausių Europos muzikos centru.

¹ Gause F. Friedrich Wilhelm I., Der Baumeister des Staates. Die Geschichte der Stadt Königsberg in Preussen. Von der Königskronung bis zum Ausbruch des Ersten Weltkrieges. Hrsg. Vom

Herder-Institut e. V., Marburg. Köln; Weimar; Wien: Böhlau. 1996 by Böhlau Verlag GmbH&Cie, Köln. 1996, S. 108–109.

² Frydrichas II 1742 m. pastatė operos teatrą Berlyne, kuriam vadovauti 1741 m. pasikvietė kompozitorių Carlą Philippą Emanuelį Bachą, dirbusį čia 30 metų. Teatre dirbo virtuosas fleitininkas Johannas Kvcancas, tapęs karaliaus muzikos mokytoju.

³ Gause F. Friedrich der Grosse und sein Nachfolger. Die Geschichte der Stadt Königsberg in Preussen. Von der Königskronung bis zum Ausbruch des Ersten Weltkrieges. Hrsg. Vom Herder-Institut e. V., Marburg. Köln; Weimar; Wien: Böhlau. 1996 by Böhlau Verlag GmbH&Cie, Köln. 1996, S. 135.

⁴ Gause. F. Friedrich der Grosse und seine Nachfolger. Königsberg in Preussen. Die Geschichte einer europäischen Stadt. München. Verlag Erhard Rautenberg. 1987, S. 139.

⁵ Müller-Blattau J. Die Musik bis zur Gegenwart. Deutsche Staatenbildung und deutsche Kultur im Preussenlande. Königsberg, 1931, S. 576.

⁶ Kerautret M. Prūsijos istorija. Leidykla „Žara“ (Inga Sturytė, vertimas), Vilnius, 2013, p. 96.

U. Čepulytė- Kalnina: žinojau, kad tai bus fleita

Kiekvienas, kuris yra bent kartą pajutęs muzikos galią, žino, kad jos garsai gali išreikšti jausmus, kurių neapsakysi žodžiais, ar atkurti prisiminimus, kurių laikas negali ištrinti. Viena tokių muzikinės kelionės kūrėjų – fleitininkė Ugnė Čepulytė-Kalnina. Grodama Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro (KVMT) simfoniniame orkestre ir perduodama savo patirtį jaunajai kartai Juozo Karoso muzikos mokykloje, ji ne tik pati kuria natomis skambančius meno kūrinis, bet ir įkvepia kitus siekti svajonių. Kasdienybė tarp repeticijų, koncertų ir darbo su moksleiviais nėra paprasta, tačiau Ugnė pripažįsta – būtent šiame šurmulyje slypi tikroji jos profesijos magija. Pajūrio ramybė, nepakartojami pedagogai ir įkvepiantys kolegos KVMT simfoniniame orkestre yra jos kūrybos ir vidinio užsidegimo šaltinis, o atsidavimas muzikai tampa tiltu tarp profesijos ir asmenybės.

Žaneta SKERSYTĖ

Iš muzikantų šeimos

– Papasakokite apie jūsų muzikinę kelionę: kada ir kaip susidomėjote muzikavimu fleita?

– Gimiau ir augau muzikantų šeimoje Vilniuje. Nuo gimimo dienos mane lydėjo mamos ir senelio dainuojamos lietuvių

liaudies dainos. Daug vaikystės dienų praleista Vilniaus kongresų rūmuose (dabar – LVSO koncertų salė), girdint repetuojantį ir koncertuojantį Lietuvos valstybinį simfoninį orkestrą, kuriame grojo abu tėvai. Jie ne tik patys mane pažindino su muzika, bet ir vedė į dailės, šokio, muzikos priešmokyklinius būrelius. Kai sulaukiau mokyklinio amžiaus, nebuvo abejonių, kad lankysiu būtent M. K. Čiurlionio menų gimnaziją (dabar – Nacionalinė M. K. Čiurlionio menų mokykla). Buvau ypač drovus vaikas, labai bijojau scenos, tačiau sulaukusi klausimo, koku instrumentu norėčiau groti, nedvejodavau – kaž-

kaip žinojau, kad tai turi būti fleita. Šis instrumentas, dažnai karūnuojantis orkestro skambesio viršūnę, man paliko didžiausią įspūdį iš visų.

Buvau gana jautrus vaikas, tad M. K. Čiurlionio menų gimnazijos aplinka man buvo kone ideali vieta augti ir tobulėti. Tik su šiltais emocijomis prisimenu mokslą pradinėse klasėse, ypač fleitos pamokas. Tikiu, kad jos išugdė pasitikėjimo mokykla ir muzika jausmus. Muzikavimas tuo metu gal nebuvo labai sąmoninga veikla, labiau galimybė įsijausti ir lyg kažkur aukštai „išskristi“. Paauglystės metais pradėjau dalyvauti konkursuose, tačiau laurų juose nepelniau. ►

Olesios Kasabovos nuotr.

◀ Pradėjau stipriai abejoti savo kaip profesionalios muzikantės kelio perspektyvomis. Pasirinkau tęsti mokslus Vilniaus Žirmūnų gimnazijoje ir Balio Dvariono dešimtmetėje muzikos mokykloje. Pastarojoje patekau į jaunimo simfoninį orkestrą „Simfukai“. Du kartus per savaitę vykusios orkestro repeticijos, vadovaujamos maestro Modesto Barkausko, man tapo vienu svarbiausių gimnazijos metų užsiėmimų.

Nors sekėsi visi mokslai ir atrodė apstu įvairiausių ateities galimybių, muzikos atlikimas mane vis tiek labai traukė. Lankiausi koncertuose, kurie pakylėjo aukštai virš kasdienybės, atrodo, net atvėrė naujus pasaulio suvokimo plotus. Vis labiau didėjo noras ir man pasiekti tokią muzikos galią turinčio atlikimo aukštumas. Įstojau į fleitos atlikimo meno studijas Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje, mokiausi profesoriaus Valentino Gelgoto klasėje. Dar siekdama bakalauro laipsnio gavau savo pirmąjį laikiną darbą LR VRM reprezentaciniame pučiamųjų orkestre (dabar – Lietuvos policijos reprezentacinis pučiamųjų orkestras). Studijuodama magistrantūroje pradėjau dirbti Ignalinos M. Petrausko muzikos mokykloje. Baigdama studijas akademijoje, pradėjau domėtis įvairiais tarptautiniais jaunimo simfoniniais orkestrais ir aktyviai dalyvauti juose, meistriškumo kursuose ir festivaliuose.

Baigus studijas prasidėjo asmeninio tobulėjimo ir paieškų kelias. Mokytojudama dviejose muzikos mokyklose, vis ieškojau galimybių groti ir pati: gilinti savo žinias, tobulinti atlikimo techniką. Didelis pasiekimas buvo 2020 m. pradžioje laimėta orkestrinės praktikos vieta Čekijos Ostravos miesto L. Janačecko filharmonijos fleitų grupėje. Deja, netrukus prasidėjusi pandemija per anksti nutraukė mano praktiką. Tačiau grįžus į Lietuvą pasisekė dar tais pačiais metais pradėti dirbti Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro simfoniniame orkestre. Čia pagaliau turėjau progą save daugiau išbandyti kaip kito labai mėgstamo instrumento – piccolo fleitos atlikėją.

Darbas orkestre įkvėpė siekti tolesnio asmeninio tobulėjimo, ir 2022 m. dalyvavau pirmajame tarptautiniame „Burkart“ firmos organizuotame piccolo fleitos konkurse, kurį pavyko laimėti. Kitais metais su džiaugsmu grojau piccolo fleitos festivaliuose Danijoje ir Italijoje, kur ne tik gilinau žinias meistriškumo pamokose, bet ir pasirodžiau kaip solistė. Ši praktika padėjo

1999 m. su sese leva (kairėje) prie M. K. Čiurlionio menų gimnazijos.

2005 m. tarptautiniame K. Štrālio fleitininkų konkurse Jelgavoje, Latvijoje. Asmeninio archyvo nuotr.

pasiruošti itin dideliame darbo tempui, prasidėjusiam po naujojo KVMT pastato atidarymo.

Kiekvienas savaip svarbus

– *Ar smagu groti naujame Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro pastate?*

– Dar gyvendama Vilniuje girdėjau apie Klaipėdos muzikinio teatro rekonstrukciją (senajame pastate neteko apsilankyti). Prie KVMT orkestro prisijungiau 2020 m.,

kai statybų darbai buvo dar tik įpusėję, tad didžiąją savo darbo šiame kolektyve dalį esu praleidusi grodama kitose vietose. Džiaugiuosi, kad laukti buvo verta. Kolektyvui prisijaukinus naują erdvę, gera groti naujuose rūmuose. Gera prieš akis matyti naują salę ir jausti, kad su kiekvieno kūrinio atlikimu kuriame naują teatro istoriją. Labai džiaugiuosi patekusi į vis tobulėjančią profesionalų komandą.

– *Papasakokite plačiau apie darbą KVMT simfoniniame orkestre.*

– Orkestras prasideda nuo individualaus atlikėjo. Kaip gerai sureguliuotame mechaniz-

2008 m. dėdės tapytojo Audronio Žemaičio nutapytas Ugnės portretas.

2012 m. baigiant B. Dvariono dešimtmetę muzikos mokyklą.

Asmeninio archyvo nuotr.

me, kiekvienas mūsų atlikimo metu turime tiksliai užduotį, kurią stengiamės suprasti ir atlikti nepriekaištingai – kiekvienas esame savaip svarbus. Būtent todėl man pagrindinis bendrystės su kolegomis aspektas yra tarpusavio pagarba ir vienybė orkestro grupėse. Na, o visus mus sujungia dirigentas ir jo skleidžiama kūrinio atlikimo vizija. Kiekvienas dirigentas kūrinį mato savaip, ir geriausia, ką galime padaryti, – gerbti ir priimti bei savo atlikimu kuo tiksliau perteikti dirigento mintį.

KVMT repertuaras yra ištis įvairus, tiek kalbant apie žanrus, tiek apie epochas. Muzikas teatro orkestre turi tapti lyg chameleo-

nu, kuris moka žaibiškai prisitaikyti ir savo atlikimu suteikti tai, ko tą akimirką muzikai reikia. Ar tai būtų stilistiškai rafinuotas *bel canto* atlikimas, ar atsipalaidavimą nešantis tradicinės įvairių kultūrų muzikos įkvėptas miuziklas, ar įtempta minimalistinė opera, ar dramatiškas baletas, ar kažkuris iš aibės kitų mūsų teatro veidų...

– Žiūrovams kartais atrodo, kad orkestro muzikantai prieš spektaklį nesijaudina. O kaip yra iš tikrųjų?

– Dirbdami kartu, teatro artistai siekia publikai perteikti išbaigtą meno kūrinį spektaklio ar koncerto pavidalu. Kiekvienas, net

mažiausias pasirodymas yra svarbus. Tačiau, net geriausiai pasiruošus ir susikaupus, nutinka įvairiausių netikėtumų. Natūralu, žmogus nėra tobulas, tad ir klaidos, kaip ir bet kuriame kitame darbe, yra neišvengiamos. O atlikėjų darbas yra išlaikyti fokusą ir eiti tolyn, kad ir kas nutiktų, bei rasti išeitį iš kiekvienos keblios situacijos. Tačiau jei atlikėjų pasirodymas gyvas, o publika susikaupusi ir įsijautusi stebi pasirodymą, maži ir retai pasitaikantys netikslumai neturėtų atitraukti dėmesio nuo pagrindinės kūrinio minties linijos.

Augimo pradžia

– Koks buvo jūsų įsimintiniausias pasirodymas su orkestru? O gal dar laukiamas?

– Vieni įsimintiniausių pasirodymų įvyko jaunimo orkestrų turų metu. Su orkestru „Animato“ 2018 m. grojome pagrindinėse Vienos, Prahos, Budapešto koncertų salėse. Į orkestrą patekau iš rezervinės sudėties ir per porą savaitių turėjau pasiruošti groti pirmosios fleitos partiją. Pasiruošimas buvo sunkus, bet mano grojime įvyko tikra metamorfozė, kurią vainikavo išpūdingi koncertai. Ši patirtis tarsi įprasmino akademinį studijų pabaigą ir pažymėjo savarankiško muzikinio augimo pradžia.

Kalbant apie Klaipėdos muzikinio teatro orkestrą, didelį išpūdį paliko pirmasis koncertas su juo. 2020 m. sezono atidarymas su simfonine programa Klaipėdos Marijos Taikos Karalienės bažnyčioje bei pirmasis spektaklis – Eduardo Balsio baletas „Eglė žalčių karalienė“, kuriame grojau. Šilti prisiminimai neblėsta iš praėjusios vasaros gastrolių Pernu, Estijoje.

Jaučiu, kad dar daug įsimintinų pasirodymų laukia ateityje. Labai norėčiau pagroti solo piccolo fleita su orkestru. Šis instrumentas orkestro priešakyje atsiranda labai retai, o jo solo repertuare yra tikrų perliukų. Vienas jų – ryškiaspalvis kompozitoriaus Allano Stephensonso koncertas piccolo fleitai, styginių orkestrui ir klavesinui. Norėčiau Klaipėdos klausytojams padovanoti tokią išskirtinę dovaną.

– Pasidalykite mintimis apie savo darbo iššūkius.

– Muzikanto ar bet kurio kito atlikėjo darlia – dirbti tada, kai daugelis ilsisi. ►

◀ Dienos režimą turime subalansuoti taip, kad vakare būtume budriausi, aštriausio proto ir turėtume daugiausia energijos, kurią reikės paversti meno kūriniumi.

Dar vienas iššūkis – gyventi be dienos rutinos. Teatre neturime ne tik kad vienodų dviejų savaitių, bet retai kada turime ir dvi vienodus darbo dienas. Sunku nepasimesiti ir tarp darbo rytą ir vakare, protingai suplanuoti poilsio ir kitas veiklas. Naujam repertuarui atlikėjas pirmiausia ruošiasi pats, tad tenka apgalvoti dėliotis darbus kelioms savaitėms į priekį, kad spėtų.

Besikeičiantis, įvairius žanrus apimantis repertuaras reikalauja būti itin lanksčiu atlikėju. Nelengva išlaikyti naujumą ir įvairovę, nesuniveliuoti ir nepradėti groti visko vienu stiliumi, vienu būdu. Didelis iššūkis palaikyti gerą koncertinę formą, rasti laiko praktikuotis, kasdien daryti techninius pratimus, kai jau įsivažiavę sezono darbai, „įgrotas“ repertuaras.

Galų gale dažnam muzikantui muzika nėra tik profesija. Tai ir mėgstamiausia veikla, apie kurią sukasi gyvenimas. Man iššūkis yra neįsisukti vien tik į muziką, atrasti ir skirti laiko kitiems pomėgiams ir vertingoms veikloms.

Pažinimo keliu

– *Kaip susiklostė jūsų pedagoginis kelias?*
 – Nusprendusi siekti muzikantės profesijos, net neįsivaizdavau, kad vieną dieną galėčiau tapti mokytoja. Muzikanto kelią mačiau kaip nesibaigiantį mokymosi procesą. Tačiau studijų metais išbandžiau darbą muzikos mokykloje ir jau nuo pirmosios pamokos jis man labai patiko. Iškart pajaučiau, kaip naudinga muzikines idėjas bandyti perduoti kitiems. Tai būdas pamatyti, ar turimos teorinės žinios veikia realybėje. Mokydama greičiausiai sužinau, ko dar nežinau. Tačiau mokydama noriu perduoti ne tik žinias, bet ir aistrą muzikavimui. Fleitos pamoka man – kūrybos procesas, eksperimentų laukas ir atsakingas jauno žmogaus ugdymas, vedant jį kultūros pažinimo keliu.

Praejus keleriems metams po to, kai atvykau į Klaipėdą, atsirado galimybė Juozo Karoso muzikos mokykloje pradėti mokyti vieną mokinį. Dirbu ten trečius metus ir džiaugiuosi išaugusia nedidele, bet motyvuota ir šaunia keturių fleitos mokinių

2016 m. koncertas grojant LR VRM reprezentaciniame orkestre.

2016 m. prof. V. Gelgotos fleitos klasė: iš kairės – J. Puidokė, E. Vauraitė, prof. V. Gelgotas, U. Čepulytė-Kalninia, M. Morkuvienė. Asmeninio archyvo nuotr.

klase. Iš kiekvieno pasisemiu įkvėpimo. Darbas su jais mano gyvenimui suteikė daugiau prasmės.

– *Kokie jūsų mokymo metodai? Gal siekiate įkvėpti vaikus groti taip, kaip kažkada jus įkvėpė jūsų pedagogai?*

– Savo profesiniame kelyje džiaugiausi mokydama iš daugybės puikių muzikų, turėjusių skirtingą muzikinę patirtį. Visas teigiamas mokymosi patirtis lydėjo bendražmogiškos

vertybės: pagarba mokiniui ir empatija, noras pasidalyti geriausiomis turimomis žiniomis, individualus dėmesys, pritaikant mokymą ir atsižvelgiant į mokinio stipriąsias ir silpnąsias puses. Kad sėkmingai atliktų darbą, mokytojas turi naudotis žiniomis ne tik apie muziką ir savo instrumentą, bet ir apie žmogaus fiziologiją bei psichologiją. Mokytojo darbas reikalauja sutelkto dėmesio ir analitinio mąstymo pamokų metu, o joms pasibaigus – smalsumo naujoms žinioms.

2018 m. „Animato“ orkestro medinių instrumentų grupė Vienos „Konzrherthause“.

Asmeninio archyvo nuotr.

Visiems specialybės mokytojams, vedusiems mane tikslo link, esu labai dėkinga. Kiekvienas jų savaip prisidėjo prie mano kaip muzikantės formavimosi, iš kiekvieno semiuosi įkvėpimo savo pedagoginiam darbui. Stengiuosi savo auklėtinių širdyse ugdyti tokią aistrą muzikavimui, kaip tai darė mano pirmosios fleitos mokytojos – Vilija Filmanavičienė ir Žibutė Valkaitytė. Stengiuosi klasėje kurti tokią abipusę pagarbos ir atvirumo atmosferą, kokią jutau mokydamasi Pauliaus Bernardo Koncės klasėje. Ir, be abejo, stengiuosi visiems įskiepyti sąmoningo, kontroliuojamo, techniškai ir stilistiškai tikslaus grojimo pagrindus, kuriuos man perdavė profesorius V. Gelgotas.

Didžiulė privilegija

– *Ar keičiasi jaunųjų muzikantų požiūris į muziką?*

– Manau, kad jaunųjų muzikantų požiūris į muziką visada buvo ir bus labai individualus. Vienam – tai būdas prasiblaškyti, kitam – būdas susikaupti. Vienam tai yra prievolė, kitam – džiaugsmingas ir apdovanojantis užsiėmimas. Manau, kad labiau keičiasi požiūris į muzikos (instrumento) mokytoją. Mokytojas nebetraukiamas kaip visažinis autoritetas. Jis greičiau yra žmogus, kuris gali pasidalyti naudingomis

žiniomis ir padėti įgyti ar pagilinti gebėjimus. Viena vertus, mokytojas šiandien retai gali tikėtis, kad mokinys į pamoką ateis turėdamas savo paties susikurtą motyvaciją. Mano praktikoje mokiniai nori būti įtikinti ir kartais gana drąsiai bando tikrinti mokytojo žinias ir gebėjimus. Kita vertus, šiandienos mokiniai yra gana sąmoningi, nori ne tik sužinoti, kaip groti, bet ir suprasti, kodėl turėtų groti vienaip ar kitaip, matyti, kad perduodami metodai tikrai veikia.

– *Kas labiausiai motyvuoja dirbant su mokiniais?*

– Matymas, kaip formuojasi mokinio asmenybė, kaip per muzikos pamokas mokinys plečia suvokimą apie save ir pasaulį. Motyvuoja, kai matau, kad mokinys supranta jam dėstomą dalyką ir sugeba atlikti naujas užduotis, kurios nebūtų pavykusios be perduotų žinių. Ypač motyvuoja mokinių smalsumas, prasmingi klausimai ir akivaizdus noras mokytis. Motyvuoja ir rezultatai – pasirodymai koncertuose, konkursuose, kurie primena, kad pažanga tikrai yra.

– *Kokią žinutę norėtumėte perduoti savo mokiniams?*

– Gyvenant patogiai tai sunku pamatyti, bet muzika yra didžiulė privilegija, kurią šiandien mes turime. Gyvos muzikos atlikimas – tai dovana ir atlikėjams, ir klausytojams. Muzika sujungia žmones, suteikia progą stebėtis ir patirti įvairias emocijas, ji pajungia mūsų

vaizduotę. Klasikinė muzika – tai neišsemiamas vandenynas, iš kurio galime semtis ir naujų žinių, ir įkvėpimo, ir darbo, ir poilsio. Nebijokite dalytis savo muzika su artimaisiais ir nepažįstamaisiais, nes kokybiškos muzikos niekada nebus per daug.

Muzika sujungia žmones, suteikia progą stebėtis ir patirti įvairias emocijas, ji pajungia mūsų vaizduotę.

– *Kokia muzikos misija šiuolaikiniame pasaulyje?*

– Nemanau, kad muzika turi misiją. Muzika yra žmogaus kūrinys. Žmogus gali skleisti muziką, turėdamas savo misiją. Muzika gali tapti priemone įvairiausioms patirtims: nusiraminti meditacijoje ar išsišėlti šokio siautulyje, susijungti bendroje dainoje, o vienuoje jos klausantis paleisti emocijas. Muzika gali vesti į harmoniją ir į destruktiją. Žmogaus rankose yra pasirinkimas, kaip su muzika elgtis.

– *Ką patartumėte jauniems muzikantams, svajojantiems apie profesionalią karjerą?*

– Visų pirma tikėkite savimi ir būkite savo didžiausiais palaikytojais. ►

2020 m. su Ostravos Janačecko filharmonijos orkestro fleitų grupe Mantujos operos teatre Italijoje.

2022 m. su bosine fleita prieš pasirodymą su fleitų orkestru Tarptautiniame piccolo fleitos festivalyje Grado Šv. Eufemijos bazilikoje Italijoje. Asmeninio archyvo nuotr.

◀ Jei svajojate apie profesionalią karjerą, apmąstykite, kodėl jūs norite jos siekti, kokie jūsų tikslai, kaip įsivaizduojate savo ateitį. Jei matote kuriuos nors atlikėjus kaip autoritetus, kurių pėdomis norėtumėte sekti, nebijokite į juos kreiptis. Sužinokite, kaip atrodo jų diena, su kokiais iššūkiais jie susiduria ir kokius džiaugsmus patiria. Tada apmąstykite, ar tokia amplua jūs matote ir save. Jei taip – sužinokite, kokius žingsnius turite žengti, kad ten atsidurtumėte. Būkite pasirengę, kad profesinėje srityje turėsite tobulintis visą gyvenimą, o mokyklos ar universiteto baigimas gali būti tik visa ko pradžia.

– Kokios jūsų kaip muzikantės, pedagogės didžiausios svajonės?

– Mano kaip muzikantės tikslas ir svajonė yra atlikti muziką taip, kad ji paliestų klausytojų sielas, pakylėtų aukščiau kasdienybės.

Mano kaip pedagogės svajonė – pasiekti, kad mokiniamus muzika taptų prasmę teikiančia gyvenimo dalimi: tiek grojant, tiek jos klausantis.

Pajūris įkvepia

– Kuo jums svarbi Klaipėda? Ar gyvenimas pajūryje įkvepia?

– Klaipėda man yra miestas, suteikęs šansą, kurio jau mažai tikėjausi sulauksianti. Čia atsidūriau būdama gyvenimo kryžkelėje, kai likimas galėjo pasisukti bet kuria kryptimi, ir nebūtinai muzikos. Šiandien, praėjus daugiau nei ketveriems gyvenimo čia metams, esu užtikrinta, kad esu teisingame kelyje, ir esu nuoširdžiai dėkinga KVMT orkestrui už suteiktą galimybę.

O gyvenimas pajūryje tikrąja to žodžio prasme įkvepia. Šviežias, jodo ir druskos prisotintas pajūrio oras man labai patinka. Mėgstu nuvykti prie jūros pasivaikščioti. Jūros bangų mūša ir atsiveriantis dangaus skliautas virš jos man primena apie gamtos galybę ir dalykus, didesnius už vieno žmogaus gyvenimą. Šie susidūrimai su stichijomis mane subalansuoja ir leidžia grįžti į kasdienybę žvelgiant į daugelį dalykų lengviau, paprasčiau, skaidresniu žvilgsniu.

– Kaip pavyksta suderinti visas gausias veiklas?

– Prieš imdamasi naujos veiklos stengiuosi objektyviai pamatuoti, ar tikrai jai galėsiu skirti pakankamai laiko ir kartu nepakenksiu jau turimoms veikloms. Tad stengiuosi vienu metu turėti tiek veiklų, kad užtektų laiko kiekvieną jų atlikti kokybiškai. Kiek sudėtingiau prie darbų priderinti poilsio ir atsigavimo veiklas. Po meninių pasirodymų reikia tiek fizinio, tiek emocinio poilsio.

– Gal turite širdžiai mielų užsiėmimų, kurie padeda atsipalaiduoti po intensyvios muzikalios dienos?

– Labai mėgstu pasivaikščiojimus gamtoje. Klaipėdoje mėgstamiausios vietos – Melnragės ir Smiltynės paplūdimiai, šalia augantys pušynai. Vaikščiodama mėgstu klausytis tinklalaidžių ar kalbėtis telefonu su pasiilgtais šeimos nariais, kurie gyvena Vilniuje. Stengiuosi visada turėti atstatančios fizinės veiklos. Šį sezoną tai sporto salė, baseinas, pirtis, joga. Su vyru lankome šokių užsiėmimus ir mėgstame žiūrėti komedijas.

– Muzika jus sujungė ir su vyru?..

– Taip, muzika sujungė ir su juo. Šeimoje ypač gera jausti palaikymą ir supratimą žmogaus, kuris taip pat atėjęs iš muzikinio pasaulio. Muzikų gyvenimo ir dienotvarkė tikrai yra neįprasta, nepaklūstanti rutinai, tad man yra svarbu gyventi su žmogumi, kuris lengvai supranta ir priima tokias gyvenimo sąlygas. Tačiau laiką kartu tikrai tenka planuoti iš anksto ir būti lankstiems dėl bet kada

2023 m. KVMT simfoninio orkestro sezono pradžios koncertas.

Dainiaus Kažukauskas nuotr.

2024 m. Šilti prisiminimai neblėsta iš praėjusios vasaros gastrolių su KVMT Pernu, Estijoje.

Gunnaro Laako nuotr.

galinčių pasikeisti planų. Įdomus faktas, kad jau nuo pat pažinties pradžios pradėjome vesti išsamią „Excel“ lentelę, kurioje surašome savo veiklas, ir taip pavyksta pamatyti, kada ir kaip galime planuoti laiką kartu (*juokiasi*).

– **Kokios muzikos klausotės laisvalaikiu?**
– Gyvenimo negaliu įsivaizduoti be muzikos ir jos įvairovės. Kai mokiausi gimna-

zijoje, dalyvavau folklorinėje veikloje ir iki šios dienos labai mėgstu dainuoti liaudies dainas, šokti tradicinius šokius. Įvairiais gyvenimo etapais klausiausi įvairiausios muzikos: nuo sunkiojo roko iki pasaulio muzikos, džiazo ar šiuolaikinės improvizacijos. Muzikos klausymosi patirtys man dažnai suteikia impulsą giliams apmąstymams ir net priimant svarbius gyvenimo

sprendimus. Pastaruoju metu intensyvėjant darbo tempui, vis labiau vertinu tylą. Vis dėlto vienu didžiausių gyvenimo malonumų man išlieka geras simfoninės, kamerinės ar chorinės muzikos koncertas.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Kretingos senosios muzikos festivalis – į pasaulinę kelionę su G. P. Palestrina nuo Vatikano iki Vilniaus ir JAV

Šią vasarą Kretinga jau dešimtąjį kartą iš eilės taps pasaulio senosios muzikos garsenybių susibūrimo vieta. Liepos 31–rugpjūčio 23 d. koncertuoti į Tarptautinį Kretingos senosios muzikos festivalį atvyks aukščiausio lygio muzikos profesionalai iš JAV, Belgijos, Prancūzijos, Italijos, Ispanijos, Šveicarijos ir kitų šalių. Juos į šį regioninį Lietuvos miestą traukia seniausi Lietuvos vargonai – unikalus barokinis instrumentas, saugomas puikios akustikos Kretingos pranciškonų bažnyčioje.

„Muzikos princas“ garbei

Festivalio meno vadovas, brazilų kilmės muzikantas Rodrigo Calveyra, sudarydamas šių metų festivalio programą, ypatingą dėmesį skyrė muzikiniam jubiliejui – šiemet minimas 500-asis Renesanso epochos kompozitoriaus Giovanni'io Pierluigi'o da Palestrinos gimtadienis. Palestrina buvo svarbiausias Vatikano muzikos kūrėjas Kontrreformacijos laikais. Kaip teigė R. Calveyra, „nedaugelis žino, kokio reikšmingumo ir kaip toli siekianti buvo Palestrinos

įtaka visos Europos muzikai. Dar mažiau kam žinoma apie Palestrinos įtaką muzikos raidai Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje XVI a. pabaigoje – XVII a. pradžioje. Net trys jo tiesioginiai mokiniai – Annibale Stabile, Asprilio Pacelli ir Giovanni's Francesco Anerio – dirbo kapelmeisteriais kunigaikščio Žygimanto Vazos dvare.“

Palestrina buvo pirmasis menininkas, kuriam suteikta išskirtinė garbė būti palaidotam pačioje Vatikano Šv. Petro bazilikoje, kur paprastai laidojami šventieji, popiežiai ir kiti aukščiausio rango Bažnyčios vadovai. Ant jo kapo parašyta: „Muzikos princas“.

Iš septynių pagrindinės festivalio programos koncertų net keturi bus skirti šiam Renesanso epochos muzikos genijui. Tačiau publika išgirs ne tik Renesanso, bet ir Baroko muzikos programas, taip pat pirmą kartą festivalio istorijoje – viduramžių muzikos programą, kuri supažindins su Kretingos

vargonų protėviu – nešiojamaisiais vargonėliais (*organetto*). Dauguma koncertų vyks Kretingos pranciškonų bažnyčioje, o vienas – įspūdingoje Kretingos muziejaus Žiemos sodo aplinkoje.

Žvaigždės iš JAV rečitalis

Festivalį liepos 31-ąją atidarys žvaigždės iš JAV Christopherio Lowrey rečitalis. Jo solo pasirodymus galėjo girdėti Niujorko „Metropoliteno“ operos ir „Carnegie Hall“, Londono „Wigmore Hall“, Paryžiaus filharmonijos ir kitų garsiausių koncertų salių bei operos teatrų publika, o dabar galės išgirsti ir Kretingos senosios muzikos festivalio klausytojai.

Šis dainininkas atstovauja Lietuvoje vis dar labai retam balso tipui – dainuoja

„Vox Luminis“ iš Belgijos – vienas ryškiausių pasaulyje senosios muzikos vokalinį ansamblių. Marieke Wijntjes nuotr.

... festivalis kvies klausytojus ... Palestrinos muzika ... Meksiko

kontratenoru – neįprastai aukštu balsu, atitinkančiu moteriško alto ar mecosoprano tėsitūrą. Kontratenorai stipriai išvysto savo falcetinį balso registrą ir paprastai specializuojasi senosios muzikos repertuare, dažniausiai atlikdami partijas, kurios Renesanso ar Baroko epochose buvo rašomos kastratams.

Ch. Lowrey specialiai šiam festivaliui sukūrė Anglijos senosios muzikos programą, kurią Kretingos pranciškonų bažnyčioje atliks kartu su JAV vargonininku Michaeliu Garrepy, filmuojant Lietuvos televizijai.

Raudos ir mišios

Kitą dieną po atidarymo festivalyje pasirodys vienas ryškiausių pasaulyje senosios muzikos vokalinų ansamblių „Vox Lu-

minis“ iš Belgijos, vadovaujamas Lionelio Meunier.

Šis ansamblis yra laimėjęs gausybę prizų už savo išskirtinius įrašus – prestižinį „Gramophone Classical Music Awards“, „BBC Music Magazine Award“, ne vieną „Diapasons d'Or“ prizą ir kitų apdovanojimų. „Vox Luminis“ nuolat koncertuoja visoje Europoje, rengia gastroles Šiaurės Amerikoje ir Azijoje, kelis sezonus buvo reziduojantis ansamblis Londono „Wigmore Hall“, Utrechto senosios muzikos festivalyje ir kitose prestižinėse vietose.

Net 14-os dainininkų sudėties, be jokių instrumentų pritarimo rugpjūčio 1-ąją Kretingos pranciškonų bažnyčioje ansamblis „Vox Luminis“ atliks žymaus belgų kilmės Renesanso polifonisto Rolando de Lassuso (arba Orlando di Lasso) raudas ir istorinės svarbos atspaudu pažymėtas Palestrinos mišias „Missa Papae Marcelli“.

Sakoma, kad būtent šis Palestrinos kūrinys nulėmė muzikos raidos likimą, nes išgelbėjo polifoninę muziką nuo uždraudimo bažnytinėje liturgijoje. Tridento susirinkime jau buvo užsimota tokios muzikos atsisakyti mišiose dėl sunkiai suprantamo teksto, bet Palestrinos „Missa Papae Marcelli“ įtikino kardinolus, kad meistriškai sukomponuotoje polifoninėje muzikoje giedami žodžiai puikiai girdimi.

Vėl skambės vargonai

Palestrinos tema bus tęsiama ir kasmet festivalyje rengiamame vargonų solo rečitalyje rugpjūčio 18-ąją. Jame visomis savo spalvomis išsiskleis unikalūs Kretingos instrumentas – seniausi Lietuvos vargonai. ►

Festivalį atidarys kontratenoro iš JAV Ch. Lowrey rečitalis. Organizatorių nuotr.

Festivalį užbaigs jį organizuojantis ansamblis „Canto Fiorito“. Vytauto Abrausko nuotr.

Festivalio prodiuserė R. Dubinskaitė ir meno vadovas R. Calveyra prie istorinių Kretingos vargonų. Donato Bielkausko nuotr.

◀ Šįsyk solo rečitalis patikėtas garsiam prancūzų vargonininkui Vincentui Bernhardtui. Jis taip pat yra tarptautiniu mastu pripažintas klavesinininkas, muzikologijos daktaras, ansamblio vadovas, vargonų profesorius Štutgarto muzikos ir vaizduojamųjų menų aukštojoje mokykloje, vadovaujantis šios institucijos vargonų ir klavesino institutui. V. Bernhardtas yra ne vieno tarptautinio konkurso laureatas ir prizų už įrašus laimėtojas.

Specialiai Kretingos festivaliui sukurtoje programoje jis atskleis Palestrinos įtaką vargonų repertuarui. Nors pats Palestrina kūrė beveik išimtinai vokalinę muziką, jo įtakos neišvengė ir vėlyvesnė klavyrinė muzika.

Prancūzų baritono arijos

Rugpjūčio 10-ąją festivalis trumpam persikels į Kretingos muziejaus Žiemos sodą, kur rečitalį surengs žymus prancūzų baritonas Marcas Mauillonas.

Šis išskirtinio ir iškart atpažįstamo tembro dainininkas nepailstamai tyrinėja net dešimties amžių vokalinę muziką – nuo viduramžių repertuaro iki šiuolaikinės muzikos. Jis nuolat dainuoja operose ir koncertuose su kone visais garsiausiai prancūzų senosios muzikos ansambliais,

tokiais kaip „Les Arts Florissants“, „Le Poème Harmonique“, „Concert d'Astrée“, „Le Concert Spirituel“, „Les Talens Lyriques“ ir daugeliu kitų.

Kretingos muziejuje klausytojams jis atliks XVII a. prancūzų pasaulietinių rūmų arijų programą „Laisse-moy soupirer“. Tai pirmas tokio žanro muzikos koncertas festivalio istorijoje. Dainininkui akompanuos talentingas jaunas liutnininkas Gabrielis Rignolas. Muzikantai pakvies publiką „įžengti į rafinuotą ir intymų prancūzų *air de cour* pasaulį – žanrą, klestėjusį XVII a. dvaruose. Gimę iš tobulos poezijos ir muzikos harmonijos, šie elegantiški kūriniai atskleidžia subtilias emocijas, išmintį ir jausmingumą, kurie apibrėžė prancūzų baroko dvasią“.

Su *organetto* meistru

Dainininkas M. Mauillonas pradžiugins festivalio klausytojus dar vienu koncertu, šįkart Kretingos pranciškonų bažnyčioje rugpjūčio 12-ąją.

Čia jis atskleis dar vieną savo specializacijos sritį – viduramžių muziką, kurios interpretaciją yra daug metų dėstęs Sorbonos universitete ir apdovanotas ne vienu prizų už jos įrašus.

Koncerte „Ars Nova“ skambės XIV a. kūriniai, lydimi bažnytinių vargonų protėvio – nešiojamųjų vargonėlių (*organetto*). Jais atlikėjas gali groti tik dešine ranka, nes kairiaja turi dumplėmis pumpuoti orą į vamzdžius. Tačiau, subtiliai reguliuodamas oro padavimą, jis gali muzikai suteikti daugiau dinaminių niuansų.

Kartu su M. Mauillonu muzikuos *organetto* meistras Rogeris Helou, kurį šį pavasarį jau girdėjo Padvarių socialinės globos namų gyventojai ir Kretingos gimnazistai specialiai jiems skirtame festivalio edukaciniame viduramžių muzikos koncerte.

Pirmasis festivalio istorijoje viduramžių muzikos koncertas įtrauks publiką į visai kitokių, neįprastų sąskambių ir ritmikų pasaulį, žavintį savo kitoniskumu.

Muzikos paveldo retenybės

Paskutiniai du festivalio koncertai vėl sugražins prie Palestrinos jubiliejaus.

Rugpjūčio 21-ąją iš Meksikos kilęs vienas virtuoziausių šių dienų kornetininkų Josue Melendezas specialiai festivaliui sukurtoje programoje pademonstruos, kad Palestrinos įtaka neapsiribojo Europos žemynu ir XVII a. pasiekė net kolonijinę Meksiką. Kartu su barokinio trombono atlikėju Fabio de Cataldo iš Italijos ir ukrainiečių kilmės vargonininke Maria Morozova kornetininkas pasidalys su publika muzikos paveldo retenybėmis, išsaugotomis Meksiko ir Pueblo katedrose, suteiks galimybę susipažinti su mums visiškai nežinomais Baroko kompozitoriais iš tolimojo žemyno.

Festivalį rugpjūčio 23-ąją užbaigs jį organizuojantis ansamblis „Canto Fiorito“, vadovaujamas R. Calveyros. Galingos vienuolikos atlikėjų sudėties (šeši dainininkai, keturi pučiamieji instrumentai ir vargonai) koncerte „Canto Fiorito“ Palestrinos įtaką Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės muzikai atskleis per tiesioginius jo mokinius, dirbusius Žygimantui Vazai. Tai taps finaliniu akordu Palestrinos genijaus jubiliejinėje šventėje.

Daugiau informacijos apie festivalio koncertus galima rasti interneto svetainėje kretingafestival.lt. Visi festivalio koncertai bažnyčioje nemokami (galima palikti auką), o Kretingos muziejuje klausytojams reikės nusipirkti tik įėjimo į Žiemos sodą bilietą.

IX TARPTAUTINIS KRETINGOS SENOSIOS MUZIKOS FESTIVALIS 2025

Švenčiant kompozitoriaus **Giovanni Pierluigi da Palestrinos** 500 metų jubiliejų
Meno vadovas Rodrigo Calveyra

Liepos 31 d. 19 val. Festivalio atidarymo koncertas
Kretingos pranciškonų bažnyčioje
TIS NATURE'S VOICE: muzika nuo Anglijos krantų
Christopher Lowrey, kontratenoras (JAV/JK)
Michael Garrepy, vargonai (JAV)

Rugpjūčio 1 d. 19 val. Kretingos pranciškonų bažnyčioje
MISSA PPAE MARCELLI: Palestrinos šėdebras
Ansamblis **Vox Luminis**, meno vadovas **Lionel Meunier** (Belgija)
Iris Bouman, Victoria Cassano, Tessa Roos, Korneel Van Neste (cantus)
Jonathan Hanley, João Moreira (altus)
Olivier Berten, Adriaan De Koster, Massimo Lombardi,
Angelo Testori (tenor)
Guglielmo Buonsanti, Lionel Meunier, Andrés Soler Castaño,
Pieter Stas (bassus)

Rugpjūčio 8 d. 19 val. vargonų solo rečitalis
Kretingos pranciškonų bažnyčioje
PALESTRINOS PALIKIMAS VARGONŲ REPERTUARE
Vincent Bernhardt, vargonai (Prancūzija)

Rugpjūčio 10 d. 19 val. Kretingos muziejaus Žiemos sode
LAISSÉ-MOY SOUPIRER: XVII a. prancūzų baroko rūmų arijos
Marc Mauillon, baritonas (Prancūzija)
Gabriel Rignol, liutnia (Prancūzija)

Rugpjūčio 12 d. 19 val. Kretingos pranciškonų bažnyčioje
ARS NOVA: XIV amžiaus muzikos lobynai
Marc Mauillon, baritonas (Prancūzija)
Roger Helou, organetto (Argentina/Prancūzija)

Rugpjūčio 21 d. 19 val. Kretingos pranciškonų bažnyčioje
PALESTRINA MEKSIKOJE: transatlantinė XVII a. muzikos kelionė
Josué Meléndez, kornetas (Meksika/Šveicarija)
Fabio de Cataldo, bosinis barokinis trombonas (Italija) ir
Maria Morozova, vargonai (Ukraina/Šveicarija)

Rugpjūčio 23 d. 19 val. festivalio pabaigos koncertas
Kretingos pranciškonų bažnyčioje
PALESTRINA IR JO PALIKIMAS LIETUVOJE: švenčiant 500-ąjį
„muzikos princo“ gimtadienį

Ansamblis **Canto Fiorito** (Lietuva)
Meno vadovas **Rodrigo Calveyra**, kornetas (Brazilija/Prancūzija)
Lina Dambrauskaitė ir **Ieva Gaidamavičiūtė**, sopranai
Renata Dubinskaitė ir **Saulė Šerytė**, mecosopranai
Povilas Vanžodis, tenoras, **Nerijus Masevičius**, bosas
Josué Meléndez, kornetas (Meksika/Šveicarija)
Miguel Tantos Sevillano, barokinis trombonas (Ispanija)
Fabio de Cataldo, bosinis barokinis trombonas (Italija)
Davide Pozzi, vargonai (Italija)

Visi koncertai bažnyčioje nemokami
(galima palikti auką).
Koncertas Kretingos muziejuje –
su muziejaus bilietu.

Festivalį finansuoja:

LRT | KLASIKA

Pajūrio naujienos

Mūsų Palanga.lt

370

Stenambis ir portalo
Klaipėda

ACM

ART FOUNDATION
MENTOR LUCERNE

NORTHWAY
MEDICINOS CENTRAS

JŪRA-MEER-SEA

Kretingos
komunikaškas

MŪSŲ KRETINGA

DC NOVA

Kretingos
savivaldybės
komunikaškas

Miesto įelektrinimas atviros menininkų dirbtuvės, mokymai

Klaipėdos senamiestyje birželį dvi dienas vyko kultūrinių ir meninių veiklų programa „Šiluminė kultūra“, kvietusi miestiečius ir miesto svečius ne tik stebėti, bet ir dalyvauti – mąstyti, kurti ir dalytis. Renginiai tapo proga naujai pažvelgti į senamiestį ne tik kaip į architektūrinį paveldą, bet ir kaip į gyvą kūną, kuris alsuoja kultūrine atmintimi, menininkų įkvėpimu ir bendruomenės šiluma. Toks šio projekto tikslas – atverti senamiesčio kultūrinės erdves, stiprinti bendruomenės ryšius per meną, aktualizuoti kultūrinės funkcijas urbanistinėje aplinkoje.

Sondra SIMANA

Pažinti ir patirti

„Miestas – tai ir dvasinė tikrovė, tai statinys dvasioje, statinys, kurį statome savo kasdieniu darbu – mes, miestelėnai, gildijų ir cechų nariai, amatininkai – poetai, daili-

ninkai, filosofai. Kartu Miestas kyla ne tik dvasioje, jis tampa konkrečiu kiekvieno miestu – Vilniumi, Kaunu, Hamburgu ar Paryžiumi. Ir Miestas patiria savo pilnatvę ne mūruose ir ne rūmuose – jo centras – miesto žmogus – miestelėnas“, – rašė Eugenijus Ališanka 1991 m. almanache „Miestelėnai“.

Klaipėdos miestas, savo forma primenantis ilgąjį sidabrinį pinigą, šiaurėje įsirėmęs į jūrą, pietuose – į senąją kuršių gyvenvietę,

pergnybtas per vidurį Turgaus gatve, kurios rytinė dalis pasibaigia ties nugriauta Šv. Jono bažnyčia, o vakarinė – ties nunykusia Klaipėdos pilimi, kuri miesto panoramoje pasirodė atstatyto bokšto pavidalu, yra ne tik uostas su palei marias stovinčiomis kranų ir laivų rikiuotėmis. Klaipėda yra ir dvasinė tvirtovė, kurią galima pažinti ir patirti, panaudojant miestelėnams būdingą sąmoningo vaikščiojimo būseną – leistis į kelionę po atviras erdves, susitinkant kitus miestelėnus, galbūt visai nepanašius į mus pačius, bet todėl ir įdomius. Ir, apsukus kelis ratus jaukaus senamiesčio gatvelėmis, prisėsti namelio šešėlyje prie vazoje pamerktų bijūnų.

Jaukus bendravimas

Tie, kas dalyvavo birželio 13 ir 14 d. Klaipėdos senamiesčio šiluminės kultūros įelektrinimo renginiuose, pajuto bijūnų kvapą ir patyrė jaukaus bendravimo gerbūvį dailininkų dirbtuvėse.

Menininkai dosniai dalijosi kūrybine patirtimi – nuo parodų organizavimo ypatumų

Performerio Beno Šarkos spektaklis „Molio plytų dulkių raštai“ tapo projekto „Šiluminė kultūra. Klaipėdos senamiesčio kultūrinis įelektrinimas“ finaliniu akcentu.

Šilumine kultūra: pokymai, diskusija ir performansas

iki patarimų, kokį molį, odą, metalą, popierių naudoti, priklausomai nuo to, ką norėtum su jais daryti. Juk kiekviename žmoguje yra prigimtinai instaliuotas kūrybinis polėkis. O susitikimai su kuriančiais žmonėmis, su tais, kurie jau dirba ir gali pasidalyti profesine patirtimi, prieiga prie tam tikro medžiagiškumo suvokimo, paskatina susimąstyti, o kas, jei ir aš paieškočiau savyje kūrybinio polėchio.

Menininkų susitikimai su meno vartotojais duoda naudos abiem pusėms. O ir miestą kuria bei stiprina kaip dvasinę tvirtovę. Aišku, kad skambūs žodžiai šiandien mums reikalingi tam, kad paverstume savo gyvenimus simboliais arba bent kiek vertingais, kai žiaurumo užvaldytame pasaulyje žmogaus gyvybė tampa vis labiau nereikšminga ir statistinė.

Kas buvo ir kas išliko

Ką šiame medijiniame, raketų blyksniais apšviečiamame kasdienybės kadre gali reikšti miesto planavimo dokumentas, parengtas 1975 m.? ►

Inesos Milkerytės nuotr.

Istoriko V. Safronovo ir architektų L. Šliogerienės bei E. Andrijausko diskusija buvo vaisinga.

◀ Retorinis klausimas, kuriam atsakymą duoda sveikas protas – „ir tai praeis, ir tai praeis, bet kažkas liks...“ Todėl galvojimas apie tai, kas buvo ir kas išliko, kokios pasekmės šiai dienai, mums duoda linijinio laiko suvokimą. Ir žinojimą, kaip svarbu atrasti prasminius orientyrus ir jais vadovautis.

Istorikas prof. Vasilijus Safronovas suaktualino 1975 m. sausį architektų Nijolės ir Vytauto Zubovų parengtą Klaipėdos senamiesčio regeneracijos iki 2000 metų projektą, kurio eskiziniams pasiūlymams tuometė miesto valdžia pritarė.

Šiluminė kultūra paieškojo įelektrinio galimybių diskusijoje būtent apie šį

Zubovų projektą. Paieškos buvo sėkmingos, nes birželio 13-osios popietę vykusioje diskusijoje tarp istoriko V. Safronovo ir dviejų architektų – 1975 m. prie projekto dirbusios Laimos Šliogerienės ir jau po atkurtos Nepriklausomybės Klaipėdos senamiesčio tvarkybą moderavusio Edmundo Andrijausko – buvo vaisinga

Menininkai dosniai dalijosi kūrybine patirtimi.

Beno dulkių raštai

Birželio 14-osios pavakare įvykęs performerio Beno Šarkos spektaklis „Molio plytų dulkių raštai“ pievelėje priešais Klaipėdos kultūrų komunikacijų centro Parodų rūmus dviejų dienų įelektrinimo veiksmą užbaigė aukščiausio lygio kompoziciniu išlydžiu.

Menininkų susitikimai su meno vartotojais duoda naudos abiem pusėms. O ir miestą kuria bei stiprina kaip dvasinę tvirtovę.

Beno kūrybinis potencialas neišsenkantis. Jis gali kurti molio raštus, lyg žemiškame laike tirpstančią žmonijos kaulų karnavalinę eiseną. Bet to nepapasakosi. Tai galima tik regėti. Palaiminti regėjusieji, jie jau yra molio plytose įrašyti raštai. Tokie raštai, kurie, net paversti dulkėmis, išlieka.

Tokia tai viltis šiandien, gyva viltis, patyrus elektros šoką šilumine kultūra.

Projektą „Šiluminė kultūra. Klaipėdos senamiesčio kultūrinis įelektrinimas“ organizavo asociacija „Klaipėdos kultūros bendruomenė“, projekto vadovė – Algina Vainilavičienė. Projektą parėmė Klaipėdos miesto savivaldybė.

Inesos Milkerytės nuotr.

tuo požiūriu, kad daugeliui diskusijos dalyvių paaiškėjo, kaip atsirado Pilies gatvė, kada sovietmečiu buvo atkreiptas dėmesys į senąją fachverkinę architektūrą ir kada pradėtos pirmosios restauracijos, kas buvo paaukota ir kodėl Pilies gatvės namai atrodo kaip pusiau nukapati, be vidinių kiemų, kaip vystėsi

pilietės teritorija, kuri ilgai buvo atskirta nuo miesto, ir t. t.

Diskusiją vedusi kultūros žurnalistė Juta Kiudė, nors neseniai apsigyvenusi Klaipėdoje, bet vis aktyviau įsitraukianti į intelektualinius, miestą nušviečiančius svarstymus, buvo puikiai atlikusi namų darbus, todėl pokalbio metu palaidų minčių siūlų neliko.

Inesos Milkerytės nuotr.

Grafikės kosminės

Klaipėdos profesionalaus meno galerijoje „Lyceum“ liepos 10–rugsjūčio 2 d. pristatoma žymios Lietuvos grafikės, Palangos garbės pilietės Gražinos Oškinytės-Eimanavičienės personalinė paroda „Iš klodų: grafika ir pastelės“, kurioje galima susipažinti su autorine menininkės 8-ojo ir 9-ojo dešimtmečių kūryba bei dailininkę išgarsinusiomis pastelėmis.

Agota BRIČKUTĖ

Užaugusi tarp lakūnų

G. Oškinytė-Eimanavičienė gimė 1942 m. Kaune, Lietuvos sklandymo pradininko Broniaus Oškino ir lakūnės, slaugytojos Birutės Obelenytės-Oškinienės šeimoje. Nors abu tėvai buvo arčiau aviacijos nei meno, kūrybinė veikla jiems taip pat buvo nesvetima – B. Oškiniš mėgo piešti, meistrauti, o B. Obelenytė-Oškinienė užsiėmė mezgimu, kuris buvo populiari moterų veikla pokariu.

O G. Oškinytė-Eimanavičienė meno keliu kryptingai pradėjo žengti jau nuo mažens – mokėsi Kauno vidurinėje dailės mokykloje (dabar Juozo Naujalio muzikos gimnazija), laisvalaikiu mėgdavo piešti.

Vėliau studijavo Valstybiniame dailės institute (dabar Vilniaus dailės akademija), kur 1965 m. baigė Grafikos fakultetą, įgydama pramoninės grafikos specialybę.

Iškart po studijų ji gavo paskyrimą mokytojauti Kauno Salomėjos Nėries vidurinėje mokykloje, tačiau ten ilgai neužsibuvo.

Gyvenimo kelias atvedė į Palangą, kur pagal tuometį darbo poreikį atkeliavo grafikės tėvai.

Taip prasidėjo daugiau nei pusę amžiaus besitęsianti menininkės draugystė su pajūriu.

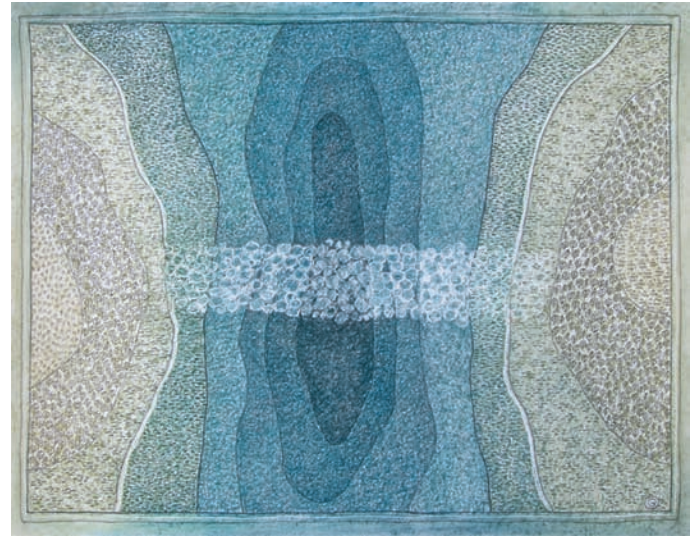
Dailininkė G. Oškinytė-Eimanavičienė daugiau nei pusę amžiaus gyvena ir kuria Lietuvos pajūryje.

Asmeninio archyvo nuotr.

s struktūros

G. Oškinytė-Eimanavičienė. Luotas. 2014 m. Popierius, pastelė, grafitas.

Kulgrinda. 2014 m. Popierius, pastelė, grafitas.

Duoklė Palangos miestui

Gyvenimas ir darbas Palangoje suteikė ne tik galimybę realizuoti įgytus profesinius, meninius įgūdžius (dirbo dailininke Prekybos valdyboje, Statybos ir architektūros skyriuje, „Naglio“ kino teatre, vykdė užsakyms Klaipėdos dailės kombine), bet ir reikšmingai formavo dailininkės kūrybos manierą, prisodrino ją pajūrio formų ir baltiškios dvasios.

Nuo 1967 m. prasidėjo autorės kūrybinė biografija. Tuomet pirmą kartą ji eksponavo kelis linoraižinius jaunųjų

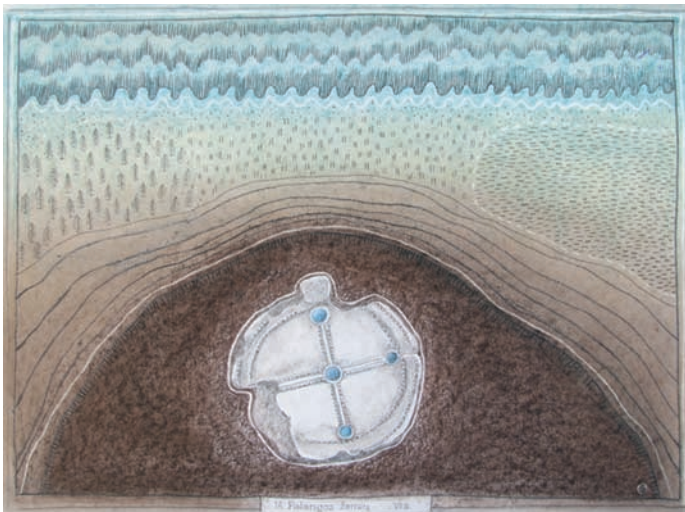
dailininkų parodoje Kaune. 1970 m. grafikė surengė pirmąją personalinę parodą Klaipėdos dramos teatro fojė. Laikui bėgant G. Oškinytė-Eimanavičienė surengė daugiau nei 50 personalinių parodų visoje Lietuvoje.

Nuo 1978 m. prisijungė prie Lietuvos dailininkų sąjungos, o nuo 1983 m. priklauso Palangos menininkų grupei „Mostas“, su kuria dalyvauja jungtinėse parodose. 2005 m. dailininkei suteiktas meno kūrėjo statusas. Ilgametis darbas ir kūryba Palangoje taip pat buvo pastebėti ir įvertinti – 2016 m. už aktyvią meninę,

visuomeninę veiklą ir svarų indėlį į Palangos miesto kultūrą jai suteiktas Palangos miesto garbės pilietės vardas.

Grafikė išgarsino pastelės

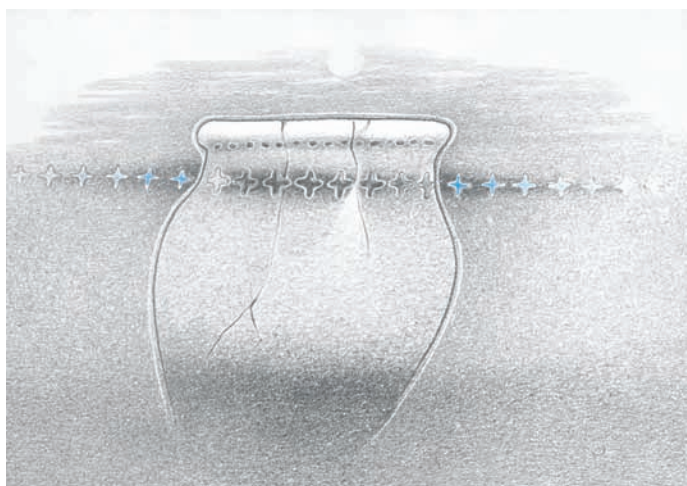
Idėja surengti parodą galerijoje „Lyceum“ kilo susipažinus su kūrybinės grupės „Mostas“ veikla ir ilgamete jos nare grafike G. Oškinyte-Eimanavičiene, kurios kūryba be galo artima Klaipėdai ir visam pajūrio kraštui. ►

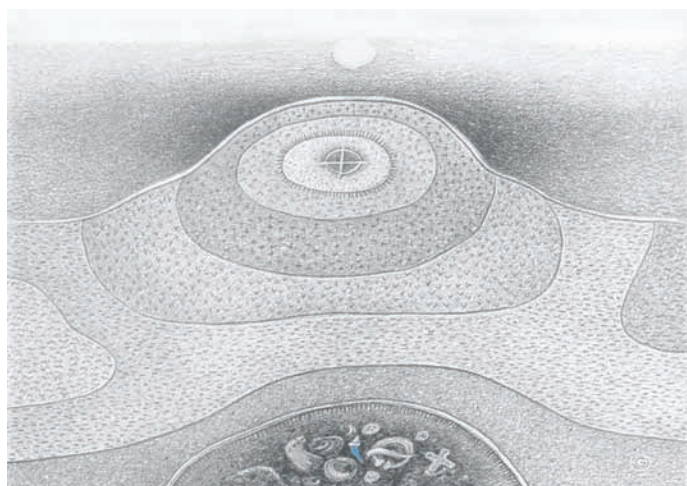
Iš Palangos žemių I. 2016 m. Popierius, pastelė, grafitas.

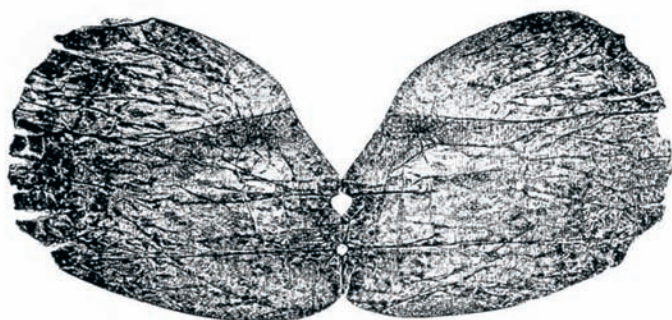
Iš Palangos žemių II. 2016 m. Popierius, pastelė, grafitas.

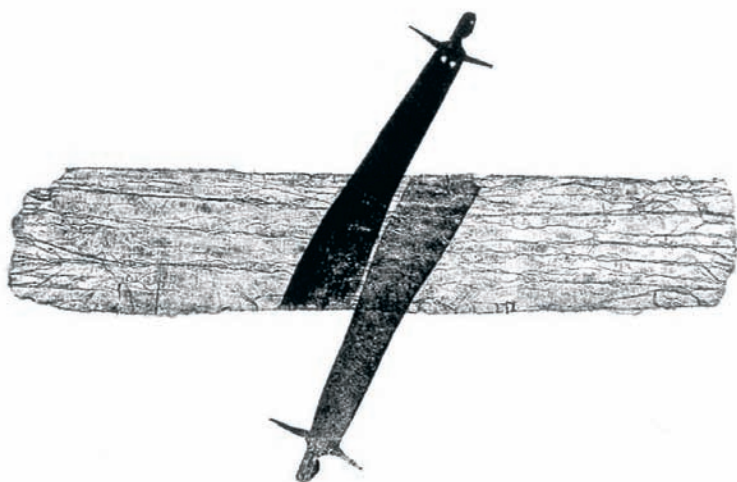
Radiny. 2012 m. Popierius, grafitas.

Piliakalnis. 2012 m. Popierius, grafitas.

Veidai. 9-asis dešimtmetis. Kartono raižinys.

Ant slenkščio. 1997 m. Kartono raižinys.

Viešnia. 2012 m. Popierius, grafitas.

◀ Parodoje galerijoje „Lyceum“ nutarta pristatyti dalį žymiųjų, autorę išgarsinusių pastelių ciklą. Būtent iš šio žanro kūrinių G. Oškinytė-Eimanavičienė daug kam žinoma ir atpažįstama. Pastelių cikluose („Piliakalniai“, „Žemės rūbas“, „Akmenų ženklai“, „Labas ir sudie“, „Pajūrio formos“, „Klodai“, kt.) atsiskleidžia charakteringas meninis stilius – smulkus, puantilistiškas grafito štrichas, primenantis pajūrio smėlio smilteles, vyraujanti minimalistinė estetika, subtilūs, švelnūs tonai.

Tiesa, menininkės pastelės neapsiriboja vien charakteringa formaliąja raiška, talpina ir tvirtą simbolinę plotmę. Ritminguose pastelių sluoksniuose įpinami kruopščiai išpiešti motyvai (įvairūs archajiniai radiniai, papuošalai, senovinių indų fragmentai) by-

**Jos kūriniai byloja apie
nenutrūkstamą, ciklišką,
atsinaujinančią pasaulio,
gyvybės tėkmę.**

loja apie glaudų menininkės pasaulėjautos ir baltiškiosios kultūros ryšį. Komponuodama paveikslus, G. Oškinytė-Eimanavičienė ypatingą reikšmę ir svorį suteikia baltiškiesiems reliktais – padidina jų mastelius ir lyg inkluzus panardina į abstrahuotus lietuviškus peizažus.

Viskas juda ratu

G. Oškinytės-Eimanavičienės kūriniuose nesunkiai pastebimos pasikartojančios rato, rutulio, apskritimo formos (augalų sėklos ar kosminiai, dangaus kūnai), koncentriškos linijos. Kaip ir žmogaus gyvenime, taip ir grafikos kūryboje viskas juda ratu. Šis kūrinių kompozicijas organizuojantis ritmas taip pat prabyla simboliškai – apie nenutrūkstamą, ciklišką, atsinaujinančią pasaulio, gyvybės tėkmę ir skirtingais amžiais gyvenimą valdančią kosminę, pamatinę struktūrą.

Per ilgą kūrybinės veiklos laiką grafikė ne kartą pristatė grafikos ciklus, atliktus

kone visomis grafikos technikomis – oforto, akvatintos, kartono raizinio, tušo, monotipijos, grafito, taip pat mišria koliažo, akvarelės ir net arbatos technika.

Autorės pamėgtaime formate – kūrinių cikluose gvildenamos gamtos, jos elementų temos, gyvybės paslaptys, visatos neaprepiamumas. Kūrybiškai įgyvendindama pasirinktas idėjas, dailininkė jas plėtoja serijomis, išlaikydama minties nuoseklumą, ieškodama prasmingų jungčių su jau sukurtų darbų temomis.

Per daug kūrybos ir parodinės veiklos metų G. Oškinytė-Eimanavičienė sukaupė gausybę darbų, suskirstė juos pagal atlikimo techniką ir tematiką. Taip atsirado parodos galerijoje „Lyceum“ pavadinimas „Iš klodų: grafika ir pastelės“. Pristatomos ne tik pastelės, bet ir autorės archyvuose netikėtai atrasti kartono raiziniai, sukurti 8-ąjį ir 9-ąjį dešimtmečiais. Pastaruosiuose vyraujančios temos aprėpia lietuviško kraštovaizdžio įvairovę ir unikalumą, sudarantį mūsų tautos ir savasties pagrindą, taip pat pinamos žmogiškojo ryšio ir laiko tėkmės siuzetinės linijos.

Balta baltų saulė. 2013 m. Koliažas, akvarelė, arbata.

Balta baltų saulė II. 2013 m. Koliažas, akvarelė, arbata.

V. Karatajus – tapybos technika

Klaipėdos apskrities dailininkų sąjungos Baroti galerijoje birželio 6–20 d. buvo eksponuojama Vlado Karatajaus (1925–2014) tapybos paroda, skirta dailininko 100-osioms gimimo metinėms.

V. Karatajaus tapybos parodos Baroti galerijoje fragmentai.

Baroti galerijos archyvo nuotr.

Vidas POŠKUS

Alcheminis procesas

V. Karatajų galima laikyti vienu svarbiausių XX a. antrosios pusės Lietuvos tapytojų ir pedagogų. Ilgametis Valstybinio dailės instituto (dabar Vilniaus dailės akademija)

dėstytojas, profesorius (nuo 1975 m.) padarė didelę įtaką kelioms tapytojų kartoms – tiek savo kūryba, tiek dėstymu, paremtu giliu klasikinių principų suvokimu ir pagarba individualiam menininko keliui. 1967 m. pasirodė šio dailininko parengtas metodinis vadovėlis labai paprastu pavadinimu „Tapybos technika“, kuriame buvo aprašyti, aptarti ne tokie jau ir elementarūs dalykai. V. Karatajus sukūrė teorinę bazę praktiniams tapybos dalykams. ►

V. Karatajus. Asiliukų etiudas. 1977 m. Aliejus, kartonas, 35 X 50 cm.

Šaltas rytas. 1998 m. Aliejus, drobė, 70 X 80 cm.

◀ Ir vien dėl šios, tarsi labai kuklios, bet savo reikšmės nepraradusios knygelės minkštais viršeliais ir su keliomis spalvotomis reprodukcijomis tapytojas buvo tiesioginis ir net netiesioginis pedagogas. Anais, sovietiniais, visuotinio informacijos deficito laikais tai buvo savotiškas

langas į paslaptinę ir sudėtingą tapybos pasaulį. Net ir mūsų dienomis tie žmonės, kurie laisvalaikiu užsiima tapybos amatu (kai kurie iš mūsų, žvelgdami į svetimus paveikslus, neretai sako: „aš irgi taip nupieščiau / nutapyčiau“), turėtų pavartyti šį veikalą – vien tam, kad įsitikintų, jog

tapyba prilygsta alcheminiam procesui, čia neužtenka būti vien menininku, čia būtina tapti ir mokslininku.

Citata iš „Tapybos technikos“ /#1/: „Medžiagų technologijos pagrindai patys savaime nesudaro didesnės problemos. Tačiau jų panaudojimas kūrybiniame procese, siekimas susidaryti savo tapybos techniką turi didžiulės reikšmės meninei kūrinio išraiškai. Didesnio profesinio pasiruošimo neturinčiam tapytojui visados rūpi sužinoti tuos dėsnius, kurie sudaro tapybos technikos pagrindus. Bet neretai dėl tam tikro estetinio konservatyvumo bei įpročio dažnas jų atsisako tos energijos ir pastangų, kurių pareikalauja naujų „spalvų“ bei „formų“ įsisavinimas“ (p. 3).

„Čia ir dabar“

Baroti galerijoje vykusioje parodoje (beje, V. Karatajus paroda, šiai institucijai atliekanti kultūrinę-šviečiamąją misiją, čia surengta ne pirmą kartą) struktūriškai buvo sudaryta iš trijų dalių – tematiškai ir žanro požiūriu – peizažų, natūrmortų ir etiudų (tai 1977 m. išpūdziai iš autoriaus viešnagės Makedonijoje – dabar Šiaurės Makedonija, tuo metu Jugoslavijos Socialistinės Federacinės Respublikos dalis). Kūrinius iš šeimos arc hyvo atrinko tapytojo sūnus Romas Karatajus, tad jį galima laikyti parodos kuratoriumi.

Pats V. Karatajus stereotipiškai, net šabloniškai laikomas impresionistiškai emocinio portreto apologetu ir puoselėtoju. Taip, ir tai yra tiesa. Oficialiose parodose dar sovietiniais laikais tapytojas visų pirma rodydavosi kaip portretistas. Anais laikais šis žanras tikrai klestėjo. Ypač oficialiuoju jo aspektu ar tais atvejais, kai sąmoningai būdavo plečiamos portreto sampratos ribos. Antai Sofijos Veiverytės kompozicijose vaizduojamų asmenų grupės virsdavo daugiafigūrėmis žanrinėmis scenomis, kuriose patosiškai, bet ir su tam tikra subtilios ironijos doze būdavo gilinama į amžininko tapatybės problematiką. Būtina turėti omenyje, kad savo ištakomis portretas Lietuvos tapybinėje kultūroje siekia kur kas gilesnius laikus. Turime gilią barokinio, vadinamojo sarmatiškojo portreto tradiciją. Portretas klestėjo

(ypač lyginant su kitais žanrais) XIX a., savo pozicijų neužleisdamas ir pirmosios Nepriklausomybės laikotarpiu (ko verti vien Kajetono Sklėriaus, Jono Šileikos ar Justino Vienožinskio vardai!)

V. Karatajus neabejotinai orientavosi į šį (o ir į platesnį – reikia turėti omenyje ir visuotinius dailės procesus) kontekstą. Viena vertus, žvelgiant grynai formaliai – plastikos ir su ja susijusių intencijų aspektu, šis autorius sugebėjo sujungti dvi svarbias moderniojo meno raiškos priemones – impresionizmą ir ekspresionizmą. Nesvarbu, ką jis tapydavo – žmogų, kraštovaizdžio kampelį ar negyvosios gamtos fragmentą, dailininkas gaudavo šviesos ir spalvų nulemtą vaizdą „čia ir dabar“. Supaprastintai tariant – plenerė, *alla prima* būdu. Kita vertus, regis, tapytojas nevengdavo „užkelti“ spalvos, kartais naudodamas beveik gryną raudoną, mėlyną, geltoną, žalią. Ir tai jis darydavo ne tam, kad racionaliai-moksliškai užfiksuotų momentą, o kad pademonstruotų savąjį santykį su vaizduojama aplinka. V. Karatajus tapybinių kompozicijų galutinis rezultatas yra menininką supančios aplinkos, tam tikrų joje esančių objektų ir jo paties būsenos, nuotaikos, išgyvenimo „kaktomuša“.

„Portretinis“ požiūris

Iš buvusių profesoriaus studentų pasisakymų teko girdėti įspūdžių apie tai, kaip jis tapydavo savo personažus. Pradžioje klausinėdavo tarsi nereikšmingų dalykų – kuo domisi, kokią knygą perskaitė, kokios muzikos klausosi. Gal net tarsi tarp kitko pasiteiraudavo, kaip žmogus

Jis sugebėjo sujungti dvi svarbias moderniojo meno raiškos priemones – impresionizmą ir ekspresionizmą.

jaučiasi, ką dabar išgyvena. Ir tik paskui imdavosi „grynojo“ tapymo veiksmo. Beje, pasakymas „veiksmas“ V. Karatajus atveju nėra atsitiktinis, nes

XII amžiaus cerkvė Prilepe. 1977 m. Aliejus, kartonas, 40 X 50 cm.

Giedrėja. 2005 m. Aliejus, drobė, 70 X 80 cm.

jo potėpis yra ekspresionistiškai nervingas, tačiau impresionistiškai gyvas, virpantis kaip saulės zuikutis ant sienos ar žemės lopinėlio.

Regis, kad analogiškai elgtasi ir kitų vaizduojamų objektų adresu. Pavyzdžiui, važiuojant kur nors į Dzūkiją ar Aukštaitiją, būdavo imama ir meškerė. ►

Rudeninės gėlės. 2007 m. Aliejus, drobė, 92 X 73 cm.

Kelias į kaimą. 2007 m. Aliejus, drobė, 80 X 70 cm.

Ežero motyvas. 2008 m. Aliejus, drobė, 70 X 80 cm.

◀ Ji veikdavo savitiškos psichologinės anketos principu. Juk norint emociškai nutapyti gamtą, neužtenka vien tik susikonstruoti etiudininką, ant paletės išsispausti dažų ir grynai mechanškai užtepti vaizdą. Reikia dar ir surasti psichologinį ryšį su Bukauciškių kalvomis ar Šventosios upės krantais, Dubingių apylinkėmis ar Vištyčio miestelio gatve... Lygiai taip pat ir su natiurmortais. Vaisiai ir ypač gausiai tapytos gėlės – tai ne tik šiaip spalvingos floristinės aranžuotės, bet kuo tikriausi augalų portretai, perteikiantys ir metų laiko nuotaiką, ir savo paties charakterį, ir juos kontempliuojančio dailininko būseną.

Citata iš „Tapybos technikos“ /#2/: „Tapant natiurmortą, svarbu sudaryti ne apytikrį, o tikslų natūros charakterio vaizdą. Vienas obuolys – tik obuolys, du obuoliai jau santykis. Pavyzdžiui „portretinis“ požiūris į paprastą obuolį ar ašotį galėtų būti išeities tašku kūrybiniame temos organizavime. Šitai prasmintos prancūzų tapytojo H. Matiso „Raudonos žuvytės“, Van Gogo „Saulėgražos“. Visais atvejais čia pasireiškia sąmoningo ir intuityvaus menininko prado santykiavimas“ (p. 62).

Nuo stataus upės kranto. 2006 m. Aliejus, drobė, 92 X 73 cm.

Bijūnai mėlyname fone. 2000 m. Aliejus, drobė, 71 X 60 cm.

Spalva ir gestas

Dar keli žodžiai apie anksčiau minėtąjį „veiksma“.

Tarsi banalus yra pasakymas, kad idėjos plevena (kartais jos ne tik gravituoja, bet ir konkuruoja, galynėjasi) erdvėje. Meno pasaulyje tai yra nenuginčijamas dėsnis.

Įdomus faktas, kad V. Karatajus amžininku (gimusių vos trejais metais vėliau) buvo prancūzų menininkas Yves Kline'as (1928–1962). Konceptualiai jie abu tarsi skiriasi kaip diena nuo nakties. Viena ryškiausių ne tik Prancūzijos, bet ir pasaulinio šiuolaikinio meno, avangardo figūrų Y. Kline'as, ieškodamas naujų matymo kelių bei mąstymo būdų, pavyzdžiui, plėtojo tuštumos kaip meno kūrinio koncepciją (dar 1958 m. įvyko garsusis parodos „Le Vide“ / „Tuštuma“ atidarymas). Tuo pačiu metu eksperimentuota su gyvais (ir nuogais, be to, moteriškais) kūnais kaip teptukais, rengiant performansus, kurių metu į Y. Kline'o „firminus“ (užpatentuotą mėlyną pigmentą) dažus pamerktos damos

palikdavo savo fizinius pėdsakus, pačiam iniciatoriui meniškai diriguojant.

Pripažinkime, kad formaliai tarsi nieko bendro tarp dviejų K raide savo pavardės pradedančių autorių. Bet paradoksas ir esmė slypi tame, jog abiem jiems rūpėjo spalva ir gestas kaip vienas svarbiausių kūrybinių potyrių. Tik Y. Kline'as vartojo vienus būdus, taktikas, bet ne strategijas, o V. Karatajus – kitas.

Nesinorėtų manipuluoti „laisvojo“ ir „sovietinio“, „metropolinio“ ir „periferinio“ buvimo epitetais, labiau gal tiktų „ekstravertinio“ ir „intravertinio“ požiūrių kategorijos. Lietuvių tapytojas tiesiog gilinosi į tapybos techniką iš esmės, *per se* (kaip sakytų romėnai). Jam aktualiiau buvo tai, kas vyko paletės, teptuko, drobės ir molberto lauke, o ne galerijos ir sociumo, viešųjų ryšių ir bandymo sukurti naujas plastikas bei raiškas arenose.

Citata iš „Tapybos technikos“ /#3/: „Paveikslo tapybos charakterį diktuoja dailininką stimuliuojanti idėja, ir drobės plotas prabyla į mus savo dydžiais, šviesotamsa, siluetais, linijomis ir jų ritmu, spalvomis, faktūra; šis paveikslo plokštumos struktūrinis charakteris begaliniai įvairus,

kiekvieną kartą neatkartojamas – unikalus. <...> Meninės tiesos vaizdai sunkiai nusakomi žodžiais, tačiau juos galima suvokti. Jiems būdingas paprastumas bei realumas. Visais atvejais šie darbai pasižymi idėjinės koncepcijos grynumu, o meninės formos esmę išryškina aiški, užsibrėžtam tikslui pajungta visų paveikslo elementų darna“ (p. 63–64).

Taigi nesvarbu, ką būtų tapęs V. Karatajus, visose savo kompozicijose jis yra portretistas, gaudantis akimirką, fiksuojantis išraišką, atskleidžiantis labai platų aliejinės tapybos technikos galimybių spektrą.

Apibendrinant galima tarti, kad ši paroda – tai kvietimas pažvelgti į V. Karatajus tapybą ne tik kaip į kūrinių visumą, bet ir kaip į mąstymo, jautimo ir buvimo būdą. Kaip į techniką, kuri peržengia medžiagos ribas ir tampa būdu kalbėti apie tai, kas esminga. Kartu tai yra kvietimas permąstyti tarsi labai gerai žinomo dailininko kūrybą, suvokti ją naujai ir giliau.

Nida TIMINSKAITĖ

apie švyturius

nidos švyturį saugo prožektoriai
 aprengti neperšlampamais apsiaustais
 nes meteorologai vis praneša lietu ir apdrabą
 o viltis, kaip žinia, miršta paskutinė...

ventspily švyturius sergsti tankus betono
 miškas
 tie luitai – užburti sargybiniai, paversti
 skulptūromis
 nedarniai improvizuojančiomis akmens

amžių
 menančiomis mamutų medžioklės laikus
 ir senuosius jūros vilkus
 užkariavusius kuršo žemę
 kalavijuočius po pralaimėto lietuviams mūšio
 nusėjusius kelią akmeniniais šalmais
 jų galybės antkapiais

tie niūrūs sargybiniai jūros vartuose
 šnekučiuojasi apie žalią viltį
 ir meilę raudoną
 nes net ir čia
 maži akvariumai
 su jūros dumbliais
 betono luituose
 saugo gyvybę

***

keistas toks miestas
 su daugybe laikrodžių
 rodančių vasaros laiką
 vasaros, kuri dar tik atėjo
 į šitą pajūrio miestą
 čia net turgaus aikštė
 turi savąjį laikrodį
 rodantį praėjusių amžių
 vokišką laiką
 o gal laikmetį
 turintį savo svorį, ilgį ir tūrį
 kaip vasaros vakarą
 menamos prekės ant ilgo prekystalio
 gali įsivaizduoti kaip septynioliktam amžiuje
 miesto aikštėje perki svarą mėsos, kvortą
 pieno
 sviesto, pūrą ar gorčių grūdų
 kapą kiaušinių ar bulvių

kepalą juodos ar baltos duonos
 uolektį ploniausio šilko skarelei
 arba colinių vinių –
 (kartais pasitaiko keturių ir dvylikos colių)
 svarbu nesusipainioti ilgio ir svorio matų
 argi pagailėtum ko nors savo artimui?
 perki
 už šilingus, talerius ar rublius
 ir staiga suskambę aikštės varpai
 pradeda vakaro valandos koncertą
 į kurį renkasi
 kadaise gyvenę seniai numirę
 ventos miesto gyventojai
 ir sustoję ant grindinio
 užgniaužę kvapą
 klauso varpų
 skamba, tilindžiuoja
 varpai ir varpeliai
 neša pasauliui žinią
 apie garsųjį kuršo miestą
 ir neregėtą jo turgų

kurzeme

ten, kur – žemė, kuršo žemė
 o ne sala kitapus
 kurios kontūrus gali tik nuspėti
 o ne susapnuoti praėjusių amžių sapne
 plaukiant upės tėkme pasroviui
 hercogo jokūbo laivu
 pro kalavijuočių ordino pilį
 karves, uosto gyventojas
 sustingusias laiko lede
 besiganančias pašamonės,
 istorijos, liuterio pievose
 plaukiant link vartų į kitokį pasaulį
 apie kurį mes dažnai pamirštame
 įstrigę laiko griuvėsiuose
 kasdienybės virtuvėse
 bekurdami tobulos būties modelius
 ir spėliodami kur beorė erdvė,
 o kur – žemė
 ir kaip įaugti į ją
 gyvojo medžio šaknimis...

***

jau- jau- jau- jau- jau- jau
 kirų pulkas pranašauja
 jau- jau- jau- jau- jau- jau
 atėjo pavasaris

ir žiemos vargai pasibaigė
 sykiu su ištirpusiu sniegu
 šiaurės kraštuos
 nors rogės, užmirštos prie pilies
 saugos asmenišką prisiminimą
 visą ateinančią vasarą
 apie savo nuostabią
 dvidešimtojo amžiaus jaunystę
 neapsakomų speigų sezonus
 užkonservuotus krišjanio barono¹
 dainų spintoje
 su kitais kiek primirštais
 ir nelabai
 naudingais
 daiktais

endšpilis

upė pradėjusi savo kelionę
 su tėvo svajonėmis
 kažkur žemaitijoje
 stabtelėjusi ties kuršėnais
 nuneša jas į ventspilį
 senąjį windau miestą
 su nesuskaičiuojamais jo langais
 čia toks žaidimas:
 atspėkit kur yra langas, o kur palangė
 ir kas iš tikro svarbiau galva ar pagalvė?
 Ventšpilis – endšpilis
 čia būti galėtų pabaiga to žaidimo
 o gal tik pradžia?
 tik kieno – senovinių
 niekam nesuprantamų
 pamirštų žodžių
 keistų svajonių
 prietarų ir gaudų
 ar ilgo laukimo sakmių žemaitiškų
 (juk žinot žemaičius)
 ar kelionės puikiausia vytime iki endšpilio
 dar nematytos žemaičiams –
 tolimos jūros pakrantės
 savo gimtąja upe,
 kur smėlio laikrodžiai pilyje
 atskaičiuoja ordino komtūro
 ir hercogystės laiką,
 kur pasaulis suskyla
 į seną ir naują,
 o vietos kolumbai išplaukia į tobagą
 ir įsikuria ten ilgam,
 pamiršę savąjį windau
 ir numanomą endšpilį

¹ Krišjānis Barons (1835–1923) – latvių folklorininkas, rašytojas, publicistas. Jo dainų spinta saugoma Latvijos nacionalinėje bibliotekoje.

šventė

miestas ruošiasi šventei
 kuri turėtų tuoj prasidėti
 slaptos skrynios
 iš prarastų šimtmečių
 antikvariato
 su paslaptingu užrašu „sound“
 vietoje medžių ir paukščių
 susiviję laidų gyvatės
 su blizgiomis galvutėmis
 saugo triukšmingus garsus
 (latviai mėgsta garsus laikyti spintoje) –
 tokia tradicija
 ten matyt juos mažiau puola kandys
 iš gretimo uždelsto veikimo baro
 pagaliau
 garsai galės išsiveržti galinga jėga
 atėjus vakarui pratrūks
 kaip votis ventos pakrantėje
 griaudės, žaibuos žiburiuos ir trykš
 aikštėse ir po langais

kuriuos pravėrus gali
 tiesiog atsidurti scenoje
 (čia tokia ypatinga
camera obscura –
 nuo senų laikų
 langai atlieka ypatingą vaidmenį
 stebint viešąsias bauses)
 galingi garsai nokautuos visus priešus
 atsiskiusius jiems paklusti
 šlovindami ir pagerbdami
 septynių šimtmečių miestą (su plusu)
 kuo garsas didesnis – tuo didesnė šlovė
 tokia nūn madinga didmiesčių epidemija
 paplitusi po paskutiniosios pandemijos
 išplatins naująjį užkratą
 nė kiek nesibaimindami
 turistų ir žiopių miniai
 šlifuojančiai promenadą
 kaip patį geidžiamiausią brangakmenį
 iš amžiams prarastos hercogo karūnos
 ko gero, nuskendusios kavoje

deportacija

deportuotis iš ilgosios švytinčios vasaros
 į darganų ir kiauro dangaus apniktą rudenį
 paliekant šėlstančiai jūrai
 jos šiurkščius ir švelnius apkabinimus
 ir ilgą dialogą pakrantėje
 neatsakytus klausimus,
 į kuriuos galbūt atsakys
 nebylios ventos žuvys
 laukiančios savo žvejo

deportuotis iš savo prisiminimų
 į nelabai aiškų pasaulį
 kuriame daug veidų jau yra užmiršti
 išblukę ar užpustyti
 kaip seniai buvę – nutikę dalykai
 žmonėms, nedėvėjusiems kaukių
 veidai, ignoruojami beveidžių –
 daugiaveidžių naujųjų laikų
 kurių kasdienybė kaip bangos
 nuplaunančios smėlį ▶

Ričardo Šileikos nuotr.

◀
 kaip lietus, kuris sugrąžina į pradžią
 su visais buvusiais – ir galėjusiais būti
 bangų atodūsiams ir prisilietimais

***

žalias piktas vanduo
 kaip piktas šuo
 pašiaušęs gaurus laižo pakrantę
 jam uždrausta garsiai loti
 ir lipti ant smėlio
 liūdesys – aklas šuo –
 nuojauta žiemos
 užsuks
 pasišildyt kavinėj
 kur už lango pušys
 svinguoja
 į kavinės muzikos taktą –
 šoka nepavargdamos
 dieną ir naktį

***

varnos
 simetriškai iškirptos
 ant išrengto medžio šakų
 kantriai saugo velnio ratą
 kokia joms atrakcija!
 velnio ratas signalizuodamas
 vaivorykštinėm spalvom
 bando susisiekti
 su liuciferiu –
 savo šviesos tėvu
 pakibusiu ant rausvų debesų
 trumpam užsukusiu į dangaus karalystę
 ir žvelgiančiu iš ten ugninėm akim

dienos ir ilgios nakties riba
 liuciferio laikas
 lempučių švieselės –
 liuciferio vaisiai
 nučiuožia dailiai šlapiu šaligatviu
 ir išsekusios dingsta
 bežadėję gatvės tyloj

***

kopų kasos blyksi
 senųjų dievų
 sidabro nimbais
 pamirštais pakrantėj
 ten aukštai
 debesų rėtis kaip skėtis
 sijoja
 besileidžiančios saulės spindulius
 liūdno žuvėdros
 pailsę nuo putotų bangų
 gauda smėlyje
 saulės barstomus zuikučius
 ir pajūrio kavinės atšvaitus
 staiga
 debesys sunkūs praplyšta
 dangaus mana
 neišlaikę tokio didelio saulės svorio
 .....
 gal šviesa ir kruopos –
 maistas žuvėdroms
 siunčiamas dievo ranka?

Ričardo Šileikos nuotr.

***

medžių pavasarinis šokis
saulės atokaitoje
kur šešėliai su samanom šoka
natūralus
apšvietos amžiaus
apšvietimas
ties naglių kopomis
nes švyturių metai
vis dar šviečia autobusų stotelėj
sugrįžtu į pradžią
iš kurios pamažu vilkėsiu
kaip pušys vilkėja džiūdamos
apaugdamos kerpių kailiu –
nes tokia yra jų dalia

***

išvartos...
sąvartos...
pervartos...
turbulencijų
ir stichijų žaismas
net nebandau suprasti
jūsų ekvilibristikos
jūra neįprastai rami
įprasti tik jūsų žaidimai
ant jūros kranto
kur vienatvė ir ilgesys
tokie tobuli

***

pavasariui truputį sukarščiavus
žvejų žuvis laukimas
jūroje iki juosmens
kur kontempliuojamas kabliukas –
skyrybos ženklas
kur klausama
ir tuo pačiu atsakoma
o taškas yra konstanta
arba konstantinas...

***

įvairiausių stilių
viksvų šukuosenos
kirpimas ežiuku

darželiuose ir klombose
skelbia
apie žiemos mirtį
marių pakrantėje
ir prasidėjusį
vyšnių žydėjimą

didysis šeštadienis

toj vietoj
kur pernai radau
dvi prigėrusias
vokiškas knygas –
dvi negyvos žuvys
ties marių akmenų kryžium
.....
mickevičių, maironių
tyliai skaito skruzdės
dviratininkai pakrantėj mirga
margindami kiaušinius
ir pamažu marginalizuodamiesi
laukia velykų ryto

dievo uždavinys

surasti mariose tinkamą akmenį
ant jo patupdyti ilgakaklę gervę
pro kurią reikiamu momentu
čiuoždama vandeniui
pravasnotų gulbė
.....
ir kuris iš jų sunkesnis –
akmuo ar gulbė?

numerologija

troba ant kalno numeris septyniolika
su nendrių stogu ir mėlynom langinėm
dažnai sapnuojama įvairiausių mokslininkų
bei rašytojų
svajojančių apie nobelio milijoną
įteiktą vienam vokiečiui
praeitame šimtetyje 1929-aisiais...
.....
o jis juk tikrai buvo jo vertas

***

mirties slėnio šešėliai
dingsta ir slepiasi

už artimiausios kopos
baidomi turistų
įkyriai bandančių palikti
čia savo pėdsakus
ir savo veidus jų teritorijoje
nebijančių
kad *prozerpinė* su fotokamera
pagrobs jų sielas
ir pradangins
už grobšto rago amžiams

***

saulės laikrodis rodo šešioliktą valandą
antroji velykų diena įpusėjo
aidas atneša bažnyčios varpų skambesį
popiežiaus atminimui ir garbei
saulė kepina
užtemimo nėra
kaip ir lietaus iš giedro dangaus
.....
rūkyklų dūmai
dar ilgai kils į dangų

***

jūroje visiškas štilis –
saulė pro skystutėlius debesis
horizonto beveik nesimato
sidabrinis jūros veidrodis
atkartoja apsiblaususį dangų
perkūnas vis bando gąsdinti
jo vežėčios keliauja dangum
užkliudydamos kokį akmenį –
baisiai nemalonus ausiai garsas

o bangos piano piano
glosto smėlėtą krantą
tingiai atsikartodamos
pažymėdamos ribas
su variacijomis
kažkieno nerimui
ir vienatvei.

2024–2025 m. Ventspilis–Palanga–Nida

Namas prie jūrų

Ištrauka iš rašomo romano

Sigitas BENETIS

Nėra dienos, kad jis negalvotų apie nelaimę. Greičiausiai nelaimė apsigyveno jame, ir Marius ją augina prieš savo valią lyg vėžį. Jei kurią dieną prisiminimai nusilpsta, sugrįžta labiau užaugę, dar labiau sustiprėję, apaugę mintimis apie niekam tikusių prigimtį. Gali būti, ir tai yra labiau tikėtina, kad nelaimė gimė kartu su juo arba kone prieš pusę amžiaus moteris pagimdė nelaimę žmogaus pavidalu ir pavadino ją Mariumi. Kaip jis gali prisipažinti Mildai, kad ji gyvena, bendrauja ir miega su nelaime?

Darbo metu Marius galvojo, kad vakare galėtų paskambinti Valentinui. Nebuvo skambinės – visus pagalbos ir paguodos reikalus tvarko Milda. Pradžioje prisipažintų jam. Pradėtų atsargiai. Pasakytų, kad gerai pažįsta stebėtoją, kuris matė nelaimę iš šalies ir nuo pradžių. Pradžia maždaug visų vienoda ir nesukeltų Valentinui įtarimų.

Graži ir šilta vasaros diena, jie seniai nematė jūros, mama vaikams draudžia maudytis, nes didelės bangos, tėvas, tai yra Valentinus, sėdėdamas ant patiestos paklodės, nepaleisdamas iš rankos butelio, gurkšnoja šaltą alų, užverčia galvą į dangų ir užsimerkia, mama tepasi ant kūno kremą nuo saulės, burnoje smilksta cigaretė, dvi sesutės žaidžia bangų purlais, kiek vyresnis už mergaites berniukas neturi ką veikti, sėdi šalia tėvo, tai yra Valentino, kasinėja duobutes, suėmęs į sauja paleidžia smėlį plona srovėle ant tėvo, tai yra Valentino, kojos ir pasako, kad karšta, kad būtų gera išsimaudyti. Tėvas, tai yra Valentinus, pasuka galvą į sūnų, šelmiškai nusišypso, perbraukia ranka berniukui plaukus ir stojasi eiti.

Gal nesakytų, kad jo gerai pažįstamas stebėtojas girdėjo Valentino ir sūnaus pokalbį, ir apie cigaretę geriau būtų nutylėti. Pajūry-

je draudžiama rūkyti, gali ne taip suprasti. Jis tik matė, kaip Valentinus įsibrido tam, kad kojomis pamatuotų vandens temperatūrą, ir iš to padarė išvadą, kad berniukas Valentinui kalbėjo apie vandens malonumą. Ir nesakytų, kad tėvo, tai yra Valentino, galvoje tuo metu gimė abejonė. Marius pats abejoja ir galvoja, kad galbūt abejonė galėjo gimti berniukui pilant smėlį ant tėvo, tai yra Valentino, kojos. Arba abejonės visai nebuvo – kelionė iš Rokiškio tolimesnė ir varginanti, ryt važiuoja namo, net neabejojo, kad grįš neišsimaudę.

Valentinus prieina prie žmonos, nuveja ant jos galvos bandančią nutūpti širšę, pasilenkia ir iš šaltkrepsio ištraukia du butelius, atidaręs vieną paduoda žmonai ir kažką pasako, tikriausiai, kad vanduo nerealiai šiltas. Valentino žmona, jo gerai pažįstamo stebėtojo nuomone, atsako, kad neturėtų minties, ir gurkšteli alaus, keliasi ir su kremu rankoje eina prie mergaičių, kojas užlieja banga ir ji mintyse pritaria vyrui dėl vandens, nusistebi dėl didelių bangų ir truputį supyksta, nes nesupranta, iš kur jos – jokio vėjelio. Ištepusi mergaitėms nugaras, grįžta prie patiestos paklodės, pasiima žurnalą su kryžiažodžiais ir gurkšteli.

Ar Marius išdrįs pasakyti, kad jo gerai pažįstamas stebėtojas pagalvojo ir pasakė velniškai kvailą mintį apie tai, kad Valentino žmonai užgimęs pasipiktinimas dėl nesuprantamai didelių bangų po truputį didėjo. Reikėtų kažkokiu būdu užsiminti, kad besipiktinanti ji išgėrė visą butelį. Ne, jis nesakys, kad ten buvo alus. Nepaduru. Tiesiog butelį. Ir reikia, būtinai reikia kelis kartus pakartoti, kad mintis apie didėjantį pyktį yra kvaila.

Galbūt kaip įžangą Valentinui pasakys, kad Mariaus gerai pažįstamas stebėtojas sėdėjo netoliese ir nuobodžiavo, todėl negalėjo atsigerėti tokia gražia šeima ir papasakojo Mariui visa tai, nes jam labai skaudu

dėl nelaimės. Jis sakė, kad labai išgyveno ir puikiai išidėmėjo kiekvieną detalę. Jis gerai prisimena, kaip plieskė saulė, ir visa laimė, kad jo gerai pažįstamas stebėtojas turėjo išskleides pavėsinę, nes priešingu atveju karštis būtų jį pribaižęs. Dar pridėjo, kad mintis kažkokiu būdu atsigavinti jūros vandeniui jam buvo atėjusi šimtą kartų. Bet, kadangi jo gerai pažįstamas stebėtojas yra vietinis, jis gerai žino, kad toje vietoje geriau į jūrą nekišti kojos, kad ji yra pavojinga net prie kranto.

Taip, pasakytų tai kaip įžangą, bet apie tai, kad jo gerai pažįstamas stebėtojas yra vietinis ir puikiai žinojo apie pavojų, nesakytų. Nesakytų, nes pasakęs turėtų paaiškinti pavojaus priežastį ir tokiu atveju reikėtų pasakoti, kad rytinis vėjas, siautėjęs iš vakaro, kitą dieną nurimsta, bet bangos, sugėrusios vėjo energiją, dar kurį laiką šėlsta ir turi didžiulę trauką į jūrą. Toks pasakojimas sumenkintų Valentiną. Galbūt reikėtų pokalbio vidury pasakyti apie duobes prie kranto ir atsargiai užsiminti, kad galbūt Valentinus tiesiog nematė raudonos vėliavos. Kaipgi jis galėjo matyti? Gelbėjimo stotis už dviejų kilometrų. Ne, geriau pasakytų, kad už trijų. Marius, ne, geriau jo gerai pažįstamas stebėtojas, galėtų užsiminti, kad toje vietoje patys su šeima nesimaudo, nes ir rami jūra iškrečia kiaulysčių. Jis yra kalbines valdžios atstovas ir net reikalavęs, kad atsirastų lentelė apie pavojų. Pasakytų, kad Valentinus be jokios abejonės būtų atkreipęs dėmesį į lentelėje užrašytą perspėjimą apie duobes ir jau tikrai nebūtų išdrįšęs kišti kojos į jūrą. Kad po įvykio lentelė jau yra, nesakytų, o apie tai, kad Marius asmeniškai yra atgabėjęs ir pastatęs didžiulį akmenį su iškalto perspėjimu, irgi nutylėtų.

Kodėl negalėtų pasakyti, kad jo gerai pažįstamą stebėtoją jūros ošimas užliūliavo ir jis neišgirdo pagalbos šauksmo? Galbūt išgirdo, bet pro miegus šauksmas galėjo

ros

atrodyti kaip žuvėdros klyksmas. Jis vietinis, gyvena prie jūros nuo gimimo, ir klausia prisitaikė prie gamtos. Ką ten prisitaikė? Gali būti, kad pirmas jo gyvenime garsas buvo į krantą atsimušusios bangos. Marius pasidalintų su Valentinu savo patirtimi. Jam dažnai irgi taip nutinka. Pradžioje jis pabUSDavo nuo kiekvieno aštresnio garso, bet dabar net vaikai tarpusavyje besipykstantys jo nepažadina. Mažytis melas. Bet jis, Mariaus supratimu, nepridėtų didžiajam melui svorio ir nepadarytų daugiau žalos. Mariui šovė į galvą mintis, kad jo melas yra nepakeliamai didelis ir dabar atsargiai dozuojamu prisipažinimu nori jį sumažinti, kad galėtų nešiotis, tačiau visiškai nusimesti kaltės nenori.

Kurioje pokalbio vietoje reikėtų užsiminti, kad jo gerai pažįstamas stebėtojas prabudo ir išsigando? Marius pasakytų tai tarp kitko, kaip didžiausią banalybę, kad žmonės prabudę visada šiek tiek išsigąsta. Jo gerai pažįstamas stebėtojas atsigeria vandens ir, galutinai miegui išgaravus, aiškiai mato, kaip Valentinus apkabina žmoną ir susiglaudusios jų lūpos kažką vienos kitoms šnabžda. Po to jis pakelia žmoną ant rankų ir neša jūros link. Visi trys vaikai bėga šūkalodami, apspitę tėvus ir visaip mojuoja rankomis. Įsibridęs iki kelių, jis švelniai nuleidžia žmoną į vandenį, ir banga ją išmeta į krantą. Mergytės ploja rankomis, berniukas žiūri į mamą, ir jo gerai pažįstamas stebėtojas pastebi berniuko veide priekaištingą žvilgsnį. Ne, šito jis nesakytų. Per daug detalių nereikia, be to, jo gerai pažįstamas stebėtojas pasakodamas galėjo perdėti.

Bet kaip pradėti pokalbį apie nelaimę, apie tą nelemtą įvykį? Mariui pradėjo drebėti rankos, pamatė padėjėjos gailėstiną veido išraišką, todėl kuo skubiau turėjo pereiti prie kitos minties. Jie visi laimingi grįžo prie patiestos paklodės. Jo gerai pažįstamas stebėtojas mato, kaip Valentinus

Arvydo Stačioko nuotr.

iš drabužių krūvelės išsitraukia mobilųjį ir pakviečia šeimą susiglausti. Telefoną perduoda žmonai ir ant pečių užsikelia mergaitę. Mariui šmėsteli mintis ir kartu pagalvoja, kad tai kvailystė. Jei Valentinus mergaitės nebūtų užsikėlęs, galbūt ji nebūtų nuskendusi. Visiška kvailystė. Galbūt Valentinus išnaudojo vieną tūkstantąją dalį tai dienai jam skirtos energijos ir tos tūkstantosios dalies trūko, kad pasiektų ištiestą mergaitės ranką.

Ar jam derėtų pasakyti, kad nuotraukoje, kuri buvo daug kartų publikuota, mergaitė atrodo labai graži, bet susirūpinusi, tarytum nujaučianti kažką negerą? Ne, tai būtų per daug asmeniška. Mergaitė nuotraukoje šypsosi, bet vienintelis Marius šypsenoje pastebėjo nerimą. Šita įžvalga galėtų sukelti Valentinui įtarimą, kad jis kažką nutyli, kad, bandydamas pateisinti savo neveiksmumą, mergaitės lūpose įžvelgia lemtį. ►

◀ Išvalga reikėtų pasidalyti kiek vėliau, kai Marius pasakys, kad jo gerai pažįstamas stebėtojas yra jis pats. Tada galbūt Mariaus prisipažinimas užgoš smulkmenas ir jo išvalga apie dukters nuojautą Valentiną net paguos.

Jo gerai pažįstamas stebėtojas pasakojo, kad Valentino žmona pasilikusi krante, atkreipia dėmesį į besiartinantį žmogų. Ji pastebi jį iš toliau, nes yra nustebusi, kad vyras tokią karštą dieną apsirengęs džinsiniu švarku. Jo gerai pažįstamas stebėtojas mato, kaip Valentino žmona kraipo galvą, ir iš to gerai pažįstamas stebėtojas nusprendžia, kad geriau išsižiūrėjusi, numetusi žvilgsnį į per bangas šokinėjantį Valentiną, žmona pagalvojo, kad jos vyras palyginti su juo, tai yra Policininku, yra raumenų kalnas. Nederėtų Valentinui sakyti, kad žmonos žvilgsnyje jo gerai pažįstamas stebėtojas pastebėjo lengvai niekinantį abejingumą praeiviui, tai yra Policininkui, nes po įvykio ji sakė, kad Policininkas jai pasirodė simpatiškas. Jo gerai pažįstamas stebėtojas Mariui užsiminė, kad Policininkas praėjo pro jį, pakėlė nuo smėlio tuščią bulvių traškučių pakuotę ir įmetė į rankoje laikytą maišelį, ir todėl jo gerai pažįstamas stebėtojas pagalvojo, kad Policininkas yra galimai už nusizengimus priverstinius darbus atliekantis darbininkas.

Jau reikėtų, jau pats laikas Valentinui pasakyti, kad jo gerai pažįstamas stebėtojas, stebėdamas Policininką, išgirsta kraupų klyksmą, bet vis nedrįsta, nors jau baigė darbą ir niekas nebemato jo drebančių rankų. Marius atidėliotų ir pasakytų, kad apie Policininko pakeltą šiukšlę jo gerai pažįstamas stebėtojas pasakė tyčia, norėdamas pakelti Policininko vertę. Pasakytų, kad apie Policininką jo gerai pažįstamas stebėtojas gali sakyti bet ką ir susimaišyti pasakodamas. Jo gerai pažįstamas stebėtojas gali pasakoti, kad išgirdęs klyksmą Policininkas sustingo ir, pamatęs jūroje besiblaškančius žmones, ėmė lėtai judėti vandens link. Jis gali sakyti, kad iš Policininko akių perskaitė Policininko mintis, kad Policininkas nebemąsto kaip policininkas. Jam, Policininkui, ėmė vaidentis, kad pavirsta į liūtę, medžiojančią grobį. Jo gerai pažįstamas stebėtojas sprendė apie tai iš Policininko eisenos, jis matė, kaip Policininkas atsargiai pakelia vieną koją – nusimeta švarką, pakelia kitą – nusispiria batus, visą tą laiką žiūrėdamas į skęstančius žmones tarsi medžiojantis plėšrūnas į auką – jo žingsniai išbėgėja, įgauna nežmonišką greitį, ir jis pasileidžia į šniokščiančią jūrą lyg strėlė.

Marius būtinai turi pabrėžti jo gerai pažįstamo stebėtojo žodžius apie į žvėrį pavirtusį Policininką, nes, jo gerai pažįstamo stebėtojo žodžiais, žmogus taip negalėjo pasielgti. Galėtų, tarp kitko, labai atsargiai užsiminti, kad, susiklosčius kitokioms aplinkybėms, tokie žmonės yra neprognuozuojami ir gali padaryti aplinkiniams nebūtinai gera, bet tada turėtų irgi atsargiai paaiškinti Valentinui, kaip ir kokiomis aplinkybėmis jo gerai pažįstamas stebėtojas pavirto į apsiparšiusią kiaulę. Marius šito tikrai nesakys. Jo blaškymosi po namus nepateisins apkalbos apie Policininko sužvėrėjimą ar prisipažinimas apie sukiaulėjimą. Koks gi skirtumas, apie ką tuo metu galvojo Policininkas ir apie ką tokiais atvejais reikėtų galvoti kiekvienam iš mūsų, atsidūrusiam Policininko vietoje. Vietoj to jis pasakys, kad mūsų gerai pažįstami stebėtojai iškraipo faktus arba juos tiesiog pramiega.

Na štai atėjo laikas nusimesti kaukę, dabar tikrai pasakys, kad nelaimė matė savo akimis. Bet ar akys buvo jo, Marius nesupranta. Tada taip, pro žiūronus matė nuosavomis akimis, bet dabar... Ne, turėtų pasakyti, ir tai būtų panašiau į tiesą, kad jo gerai pažįstamas stebėtojas sėdėjo paplūdimyje ir tuo pačiu metu buvo Mariaus namuose. Galėtų nekreipti dėmesio į Valentino nustebimą ir bandymą prieštarauti, kad taip nebūna. Marius turėtų berti žodžius kaip žirnius ir neleisti Valentinui įsiterpti, turėtų pasakyti, kad jo gerai pažįstamas stebėtojas yra vaikystėje skendęs ir patyręs tą jausmą, turėtų sakyti, kad jam stipriai suspaudė galvą ir žiūronai iškraipė vaizdą, kad vaizdas pasirodė tolimas, ir jo gerai pažįstamas stebėtojas galvojo, kad turi daug laiko, todėl neskubėjo ir nespėjo pasiruošti, arba vaizdas priminė filmą, matytą per televizorių – jį tai suklaidino – ramus išvažiavo pirkti žvakučių tortui, nes sūnaus gimtadienis yra svarbus įvykis. Ir tada, kai Valentiną išsprogusiomis akimis žiūrės į jį, tada, kai galvos, kad yra nesveiko proto, Marius atsiprašys. Nors ne. Pasakys, kad atsiprašymą Valentinui perduoda jo gerai pažįstamas stebėtojas.

Marius slampinėja Klaipėdos senamiesčiu, laikydamas rankoje velniškai sunkų telefoną, ir ieško ryšio, ieško jungčių su vaikystėje nežmoniškai sunkiai nešamu trimitu. Turi prisėsti ant suoliuko – pavargo. Šalia, ant kito suoliuko, sėdi jaunutė porėlė ir linksmi kalbasi. Jis susiranda Valentino numerį ir ilgai į jį žiūri. Tik pasisveikins,

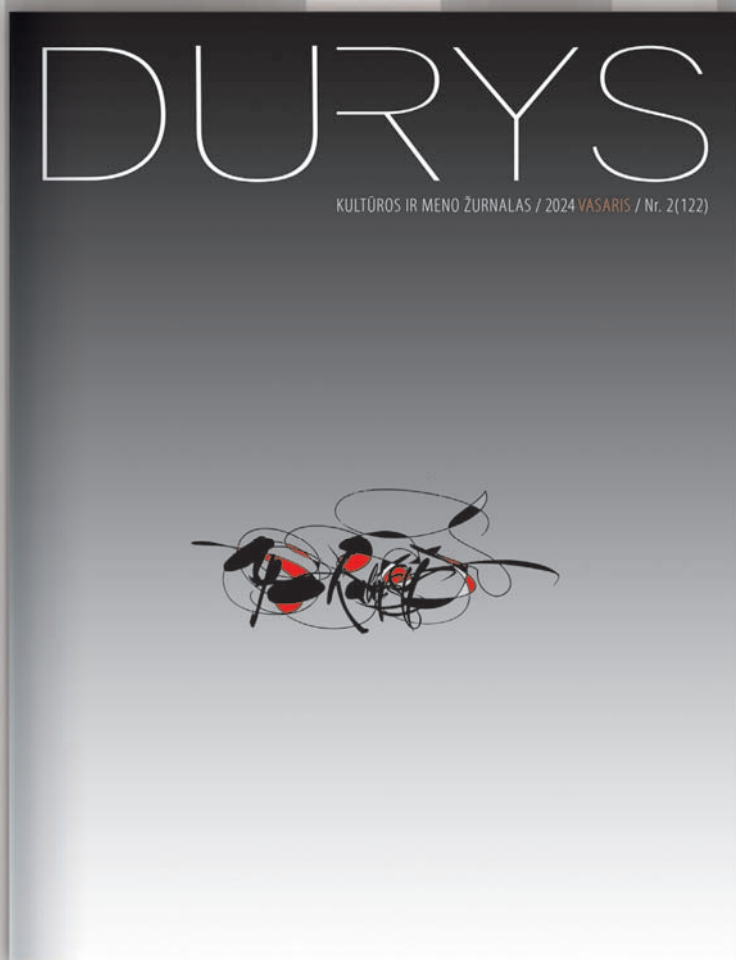
atrodys žvalus, lyg nieko nebūtų atsitikę ir pasakys, kad skambina, nes ryt važiuoja darbo reikalais į Rokiškį, ir pagalvojo, kad galėtų trumpam užsukti. Gal paprašyti, kad parodytų miestą? Vaikščiojant būtų drąsiau prisipažinti.

Kaip Valentiną sureaguos? Ar jis supras Mariaus išvedžiojimus? Ar jis, kaip tiesioginis įvykių dalyvis, gali kaltinti Marių? Ne, tikriausiai ne. Juk pats turėtų jausti kaltę ir jaučia, Marius puikiai tai žino. Gal geriau paskambinti po metų, kai Valentiną bus labiau nurimęs? Valentino žmonai visai neverta sakyti. O gal priešingai? Marius pasidalytų kalte su Valentinu, ir jį dvigubai mažiau kaltintų savo vyrą dėl išgerto alaus. Galėtų pasakyti, kad buvo išgėręs tris butelius arba keturis, būtinai dvigubai daugiau nei jos vyras. Būtinai reikėtų pasakyti, kad patvirtintų seniai žinomą tiesą, jog visi vyrai vienodi. Taip, tada ir jo su Valentinu kaltę sumažėtų.

Ne, jai tikrai nesakys. Jie dalyvavo mergaitės laidotuvsė. Nors po nelaimės Marius su Milda buvo savo namuose trumpam priglaudę jų šeimą, Valentino žmona žiūrėjo į juos lyg pirmą kartą matytų. Mūsų namas stovi šalia tos vietos, kur tai įvyko, – suėmusi jos rankas ir sutrikusi pasakė Milda. Mus labai sukrėtė ir labai apgailėtaujame, kad negalėjome padėti, – kažką panašaus pridūrė. Valentino žmona nieko nepasakė, ir Marius supranta, kad nieko negalėjo ir neturėjo pasakyti, bet ji Mariui pasirodė svetima – akyse matė kaltinimą visiems, kurie nėra jos vietoje. Valentiną sėdėjo kamputyje ir atsistodavo tik žmonos pašauktas, kai reikėjo pagalbos arba kai įeidavo į salę giminaitis. Visą laiką buvo nuleidęs galvą, o prie kapo duobės jo veidu tyliai riedėjo ašaros ir nedaug trūko, kad paslydęs būtų įkritęs į duobę.

Artėdamas prie namų, kad negirdėtų jūros ošimo, Marius pagarsina muziką. Privažiavęs kryžkelę, kurios viena atšaka veda namo link, sustabdo mašiną, išlipa ir išiklauso lyg patyręs žvalgas ar gerai pažįstamas stebėtojas. Kodėl taip elgiasi, jis nesupranta. Kodėl vienu metu bijo pagalbos šaukimo ir kartu stengiasi jį išgirsti? Kodėl jaunuolių bučiny ant gretimo suoliuko padarė įtaką Mariaus sprendimui neskambinti Valentinui?

Klaipėda

MĖNESINĮ KULTŪROS IR MENO ŽURNALĄ „DURYS“ GALIMA PRENUMERUOTI Į NAMUS

Perkant dienraščio „Klaipėda“ redakcijoje
vieno numerio kaina –

1,60 Eur

Prenumeruojant Lietuvos pašte
vieno numerio kaina –

3,36 Eur

Dienraščio „Klaipėda“ redakcijos adresas: Naujojo Sodo g. 1A, „K centras“, I aukštas.
Detalesnė informacija tel.: +370 46 397 713, +370 46 397 714.

ISSN 2351-5848

9 772351 1584003

